

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER
KAVRAMINA İLİŞKİN BİLİŞSEL YAPILARININ
ÇİZ-YAZ-ANLAT TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

Esra KAYA

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

Antalya, 2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER
KAVRAMINA İLİŞKİN BİLİŞSEL YAPILARININ ÇİZ-YAZ-ANLAT TEKNİĞİ İLE
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra KAYA

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN

Antalya, 2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Esra KAYA'nın bu çalışması 04.06.2024 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : Doç. Dr. Hatice GEDİK
(Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilim Eğitimi)

Üye : Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN
(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi)

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN
(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Yapılarının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği İle İncelenmesi” adlı bu çalışmayı bilimsel, ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Esra KAYA

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans süresince her zaman yanımda olan, çalışmalarımız süresinde beni cesaretlendiren başarı ya da başarısızlıklarım bana yol gösteren bilgi ve birikimleri ile eğitim hayatıma yön veren beraber çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan gurur ve onur duyduğum saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN'e teşekkür ederim.

Lisans eğitimi süresince bize bilgilerini sunan ve bilgileriyle bize yol gösteren yüksek lisans sürecimde de desteğini hissettiren ve daima yanımda olan Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN hocama teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans jürim olarak beni onurlandıran Prof. Dr. Nadire Emel AKHAN ve Dr. Öğretim Üyesi Hatice GEDİK hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Tez verilerimin toplanmasında bana katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinin her aşamasında sorularımı yanıtlayan bana bilgileriyle destek olan hocam Dr. Hüsameddin EKİNCİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım Baysal GÜNGÖR'e, Sena KURTULUŞ'a, Süleyman DUROĞLU'na, Fatma ASLAN'a, Abdi ARIKAN'a, Sebile AKTAŞ'a, ve Gökhan AYÇİLEK'e teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca her koşulda bana destek olan yardımını hiç esirgemeyen ve daima yanımda olan değerli arkadaşım Hafize Eda GÜMÜŞ'e çok teşekkür ederim.

Hayattaki zorluklarla baş etmeyi, güçlü olmayı öğreten daima yanımda olan sevgiyi ve şefkati ile bizi büyüten sevgili annem Emine KAYA'ya sonsuz desteğiyle yanımda olan sevgili babam Hayri KAYA'ya her koşulda beni destekleyen canım kardeşim Burhan KAYA'ya teşekkür ederim.

Araştırmanın alanyazına katkı sağlamsı dileğiyle...

Esra KAYA

Haziran, 2024

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL BİLGİLER KAVRAMINA İLİŞKİN BİLİŞSEL YAPILARININ ÇİZ-YAZ-ANLAT TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ

KAYA, Esra

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN

Haziran 2024, 99 Sayfa

Bireylerin zihninde var olan kavramları ile bu kavramların nasıl organize olduklarını ortaya çıkarmak için birçok yöntem ve teknik kullanılmaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramı araştırılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik bu çalışmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 akademik yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesinde sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünün birinci ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören 86 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada çiz-yaz-anlat formu kullanılmıştır. Çiz-yaz-anlat formu üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada sosyal bilgiler kavramı üzerine çizimler, ikinci aşamada çizimlerden bir tanesine yönelik kompozisyon yer almaktadır. Üçüncü aşamada ise öğretmen adayları ile görüşme yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Çiz-yaz-anlat formundan elde edilen verilerden kod, tema ve frekanslar yoluyla tabloları oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda birinci sınıf öğretmen adayları çizim aşamasında en çok eğitim temasını, dördüncü sınıf öğretmen adayları ise en çok birey ve toplum temasını tekrarladıkları görülmüştür. Kompozisyon aşamasında birinci sınıf öğretmen adayları en çok toplumsal yaşam temasını, dördüncü sınıf öğretmen adayları en çok eğitim temasını tekrar etmişlerdir. Anlat aşamasında ise her iki sınıf düzeyinde de en çok tekrar edilen yönetim teması olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler kapsamında birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını bildikleri, sınıf seviyesi arttıkça kavram yanlışlarının azaldığı, sosyal bilgiler kavramı ile ilgili bilgilerin arttığı ve sosyal bilgiler kavramını diğer kavramlarla ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. 1, 2, 3 ve 4. sınıf seviyelerindeki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarında yer alan sosyal bilgiler kavramını çiz-yaz-anlat tekniği kullanarak bilişsel yapılarındaki farklılık araştırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel yapı, Sosyal bilgiler kavramı, Çiz-yaz-anlat tekniği

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE COGNITIVE STRUCTURES OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES RELATED TO THE CONCEPT OF SOCIAL STUDIES USING THE DRAW-WRITE-TELL TECHNIQUE

KAYA, Esra

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN

June 2024, 99 Pages

The ideas that people have and the ways in which they are arranged in their thoughts can be revealed via a variety of approaches and strategies. In this sense, research was done on how social studies is conceptualized in the cognitive structures of prospective social studies teachers. The research goal of this study was to employ the phenomenological pattern. Eighty-six teacher candidates enrolled in the social studies teaching program in the first and fourth grades at Akdeniz University Faculty of Education during the 2022–2023 academic year make up the study group for the research. In the research, the draw-write-tell form was employed. Three steps were included in the draw-write-tell form process. Drawings on the idea of social studies are presented in the first stage, and a composition based on one of the drawings is presented in the second. Teacher candidates were interviewed during the third phase. Data analysis was done using content analysis. The data from the draw-write-tell form was transformed into tables utilizing codes, themes, and frequencies. The research revealed that, in the sketching stage, first-year teacher candidates tended to repeat the education theme, whereas fourth-year candidates tended to repeat the individual and society subject. First-year teacher candidates and fourth-year teacher candidates primarily reiterated the education theme and the social life subject during the composing stage. At both grade levels, it was shown to be the most frequently occurring management theme during the Tell phase. Based on the available data, it can be concluded that teacher candidates for the first and fourth grades are familiar with the concept of social studies. As the grade level rises, however, their misconceptions diminish, their understanding of the concept grows, and they begin to associate it with other concepts. By applying the draw-write-tell method to the social studies concept in their cognitive structures, social studies teacher candidates at the first, second, third, and fourth grade levels can examine the differences in their cognitive structures.

Key Words: *Cognitive structure, Social studies concept, Draw-write-tell technique*

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vii
GÖRSELLER LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Sınırlılıklar	4
1.5. Sayılılar	4
1.6. Tanımlar	5

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Bilişsel Yapı.....	6
2.2. Bilişsel Yapıyı Ölçmede Kullanılan Ölçme Değerlendirme Teknikleri	7
2.2.1. Puanlama Anahtarı (Rubrik)	8
2.2.2. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.....	9
2.2.3. Yapılandırılmış Grid	10
2.2.4. Kelime İlişkilendirme Testi.....	11
2.2.5. Portfolyo.....	12
2.2.6. Proje	12
2.2.7. Performans Değerlendirme	12
2.2.8. Problem Çözme	13
2.2.9. Gözlem Tekniği.....	13
2.2.10. Kavram Haritası	13
2.2.11. Görüşme (Mülakat) Tekniği.....	14
2.2.12. Öğrencinin Öz Değerlendirme Sürecine Katılması.....	14
2.2.13. Çiz-Yaz-Anlat Tekniği.....	15
2.3. Sosyal Bilgiler ve Çiz-Yaz-Anlat.....	16
2.4. İlgili Araştırmalar.....	17

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	24
3.2. Çalışma Grubu	25
3.3. Veri Toplama Araçları	26
3.4. Veri Toplama Süreci	27
3.5. Verilerin Analizi.....	29

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarına İlişkin Bulgular.....	31
4.1.1. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular.	31
4.1.2. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular.....	35
4.1.3. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular	39
4.2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarına İlişkin Bulgular.....	41
4.2.1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular	41
4.2.2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular.....	45
4.2.3. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular	57
4.3. Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	58
4.3.1. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	58
4.3.2. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular	60
4.3.3. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular	60

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	62
5.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA	Error! Bookmark not defined.
EKLER.....	74
Ek-1. Özgeçmiş Sayfası	74
Ek-2. İntihal Raporu.....	77
Ek-3. Bildirim Sayfası.....	78

Ek-4. İzinler.....	79
Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzni.....	79
Fakülte Uygulama İzni.....	80
Ek-5. Çiz-Yaz-Anlat Formu.....	81
Ek-6. Çizim Örnekleri.....	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler.....	25
Tablo 4.1. Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular.....	32
Tablo 4.2. Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular.....	35
Tablo 4.3. Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular.....	40
Tablo 4.4. Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular.....	42
Tablo 4.5. Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular.....	46
Tablo 4.6. Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular.....	57
Tablo 4.7. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerinden Oluşan Temaların Karşılaştırılması.....	58
Tablo 4.8. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarından Oluşan Temaların Karşılaştırılması.....	60
Tablo 4.9. Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarının Karşılaştırılması.....	61

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 2.1. Bütüncül rubrik örneği (MEB, 2020)	9
Görsel 2.2. Analitik rubrik örneği (MEB, 2020)	9
Görsel 2.3. Tanılayıcı dallanmış ağaç (MEB, 2020)	10
Görsel 2.4. Yapılandırılmış grid örneği (MEB, 2020)	11
Görsel 2.5. Kelime ilişkilendirme testi (MEB,2020)	11
Görsel 2.6. Kavram haritası örneği (MEB, 2020)	14
Görsel 2.7. Öğrencinin öz değerlendirme formu örneği (MEB, 2020)	15
Görsel 4.8. Ö.1.22 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	34
Görsel 4.9. Ö.1.43 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	34
Görsel 4.10. Ö.1.16 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	34
Görsel 4.11. Ö.1.3 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	34
Görsel 4.12. Ö.4.14 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	44
Görsel 4.13. Ö.4.34 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	44
Görsel 4.14. Ö.4.10 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	45
Görsel 4.15. Ö.4.29 kodlu öğretmen adayının çizimi.....	45

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları.....	8
--	---

KISALTMALAR LİSTESİ

KİT – Kelime İlişkilendirme Testi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Giriş bölümünde, ilgili araştırmanın problem durumu, problem cümlesi ve alt problemler ile çalışmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, sayıltıları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsan hayatı boyunca sürekli öğrenme evresindedir. Öğrendiğimiz her bilgi, bilişsel yapıyı oluşturmaktadır. Bilişsel yapı, bireyin uzun süreli belleğinde var olan kavramların, arasındaki ilişkileri simgeleyen bir yapıdır. Kavramlar, öğrenilen bilgilerin zihninde örgütlenerek anlamlı hale gelmesi ile oluşmaktadır (Demirezen, 2011). Kavram kendisi dışında diğer kavramlarla eşleştğinde var olan kavramla ilgili bireyde bilişsel yapılar ortaya çıkmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkarak kavramlar ile ilgili bireylerin o kavrama ait şemalarını ortaya çıkarmak gerekmektedir (Kurt ve Ekici, 2013a). Bu kavramlardan birisi de sosyal bilgilerdir.

Sosyal bilgiler, ilkokul ve ortaokullarda iyi vatandaş yetiştirmek için sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerle öğrencilere yaşadıkları toplum ile ilgili bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir alandır (Bilgili, 2016). Sosyal bilgiler algısı, tarih, coğrafya, antropoloji, psikoloji, sosyoloji vb. birçok sosyal bilimler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır. Günlük hayatımızda yer alan ve daima kullanacağımız bu bilgilerin öğrenciler tarafından her bir disiplinin amacına ve içeriğine uygun olarak aktarılması gerekmektedir. Böylece sosyal bilimlerin her bir parçasını bulunduran sosyal bilgilerin öğrenciler tarafından ne anlama geldiği, öğrenciler tarafından nasıl algılandığı merak konusu olmuştur (Çetin, 2016). Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine yönelik algılarını ve tutumlarını etkileyen faktörlerden biri öğretmenlerdir. Öğretmenler, öğretim yöntem tekniklerini kullanmaları, alan bilgisine hakim olmaları ile öğrencilerin konuyu nasıl algıladıklarını ve konuya yönelik tutumlarını doğrudan etkilemektedir (Dinç ve Üztemur, 2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler algısının incelenmesi, onların mesleğe karşı yönelimleri belirleyecek ve mesleğe ilişkin yanlış öğrenmelerin düzeltilmesi yönünden önem taşımaktadır (Oğuz, 2009 akt. Akça-Berk, Gültekin ve Çeçen, 2015). Sosyal bilgiler algısını belirlemek için birçok yöntem ve teknik kullanılmaktadır (Dinç ve Üztemur, 2017). Bu yöntem ve tekniklere örnek olarak; metafor (Faiz ve Karasu-Avcı, 2019; Çelikkaya ve Seyhan, 2017;

Çağlar-Karapınar ve Arıbaş, 2017; Gömleksiz, Kan ve Öner, 2012), KİT (kelime ilişkilendirme testi) (Seyhan, 2024; Korkmaz, 2023; Durmuş ve Kuruyer, 2022; Tünkler, 2021; Balcı, 2019; Deveci, Çengelci-Köse ve Gürdoğan-Bayır, 2014), görüşme (Polat, 2023; Kuru, 2019), yapılandırılmış grid (Taşdere ve Işıklı, 2018) tekniği örnek olarak gösterilebilir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda bu tekniklere ek olarak Çiz-Yaz-Anlat tekniği de eklenmektedir (Ekinci, 2021; Nacaroğlu ve Arslan, 2020; Üztemur, Dinç ve Ekinci, 2020; Üztemur, 2020; Üztemur ve Dinç, 2018; Angell, Alexander ve Hunt, 2015; Briell, Elan, Depaepe ve Clarebout, 2010). Çiz-Yaz-Anlat tekniği ilk olarak Belçika’da öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarını ölçmek için kullanılmıştır. Bu çalışmada tekniğin aşamaları: çizim, çizimleri sözlü olarak ifade etme ve çizimlerin yazılı açıklamaları istenmiştir (Briell, Elan, Depaepe ve Clarebout, 2010). Daha sonra Yeni Zelanda’da ilkokul öğrencilerinin matematik dersine yönelik epistemolojik inançları araştırılmıştır. Bu çalışmada tekniğin aşamaları: çizim, yazılı yanıt ve mülakat (görüşme) / röportaj şeklinde gerçekleşmiştir (Solomon ve Grimley, 2011). Avustralya’da yapılan bir çalışmada ise 4. ve 6. sınıf seviyelerindeki öğrencilerin epistemolojik inançları Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile incelenmiştir (Brownlee ve vd., 2017). Ülkemizde bu teknik ortaokul öğrencilerin epistemolojik inançlarının keşfedilmesi için Çiz-Yaz-Anlat tekniğinin kullanılması ile ortaya çıkmıştır (Dinç ve Üztemur, 2018). Çiz-Yaz-Anlat tekniği, öğrencilerin belli kavramlar ekseninde önce çizim yapmalarını, sonra bu kavrama yönelik düşüncelerini yazmalarını, son olarak da kavramlar hakkında düşüncelerini ifade etmeleri temeline dayanır (Nacaroğlu ve Arslan, 2020). Bu teknikten hareketle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları çiz-yaz-anlat tekniği ile incelenmiştir. Böylece öğretmen adayları tarafından sosyal bilgiler kavramının ortaya çıkarılması ve ilişkilendirilmesi somut bir şekilde gözlemlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile incelenmesidir. Belirlenen amaç çerçevesinde; 1. ve 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları nasıldır? sorusu problem cümlesini ifade etmektedir. Bu problem cümlesinden hareketle çalışmanın alt problemleri şöyledir:

1. 1. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları nasıldır?

2. 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları nasıldır?

3.1. ve 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarında farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bilişsel yapı, eski bilgilerin hatırlaması ve yeni bilgilerin öğrenilmesinde etkin rol oynamaktadır. Var olan eski bilgi ile yeni bilgi karşılaştığında bilişsel yapının gelişmişliği ile yeni bilgiler algılanarak bilgiler arası ilişki kurmak kolaylaşmaktadır (Özen-Uçak ve Olşen-Güldere, 2006). Bu tanımlamaya bakıldığında öğretmen ve öğretmen adaylarının alanlarına yönelik kavramlara ilişkin bilgilerinin ve bu bilgilerin organizasyonlarının öğretim sürecini etkileyeceği düşünülmektedir. Böylece öğretmen adaylarının bilgiyi nasıl yapılandırdıklarının tespit edilmesi gerekmektedir (Gürkan, 2019). Bu araştırmada da sosyal bilgiler kavramının öğretmen adayları tarafından nasıl yapılandırıldığı araştırılmıştır. Bu yapılandırmayı ortaya çıkartmak için Çiz-Yaz-Anlat tekniği kullanılmıştır.

Literatürde Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile ilgili farklı disiplinlerde yürütülmüş olan araştırmalara rastlanmıştır. Örneğin; özel yetenekli öğrencilerin mühendislik algılarının belirlenmesi için çiz-yaz-anlat tekniği kullanılmıştır (Nacaroglu ve Arslan, 2020). Fen bilgi öğretmen adaylarının sera etkisi kavramının kelime ilişkilendirme testi ve çiz-yaz-anlat tekniği kullanılarak bilişsel yapıları belirlenmiştir (Kahraman, 2020). Sağlık alanında pandemi hastanesinde çalışan hemşirelerin 7-11 yaş aralığındaki çocuklarına Covid 19 pandemisine yönelik algıları çiz-anlat kısmı kullanarak araştırılmıştır (Tiryaki, Zengin ve Çınar, 2021). Ayrıca çocukların bebek beslenmesine yönelik algılarını çiz-yaz-anlat tekniği kullanarak inleyen araştırmalar da yer almaktadır (Angell, Alexander ve Hunt, 2015). Okul öncesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik algılarının ortaya konulması çiz ve anlat kısmı ile ele alınmıştır (Yurttaş, 2023). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafya algısını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır (Avcı, 2023). Bu araştırmalardan hareketle Çiz-Yaz-Anlat ya da bir çiz-anlat, çiz-yaz gibi tekniğin bir kısmı da ele alınarak teknik ile ilgili farklı araştırmalara rastlanmıştır.

Ayrıca sosyal bilgiler dersi (Dinç ve Üztemur, 2017; Üztemur ve Dinç, 2018; Üztemur, 2020; Üztemur, Dinç ve Ekinci, 2020; Ekinci, 2021) ile ilgili Çiz-Yaz-Anlat tekniğini içeren araştırmalar da alanyazında yer almaktadır.

Bu araştırmada sosyal bilgiler ğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları iz-Yaz-Anlat tekniği ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenliğine adım atan ve eğitim sürecinin son aşamasına gelen ğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramı hakkındaki düşünceleri belirlenmiştir. Alanyazında sosyal bilgiler ğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik algılarını inceleyen araştırma vardır (Deveci, Çengelci-Köse ve Gürdoğan-Bayır, 2014). Ayrıca siyasi coğrafya, evre sorunları, tarihsel algı, doğal afetler gibi birçok farklı konu ve farklı teknikler yoluyla sosyal bilgiler ğretmen adaylarının bilişsel yapıları incelenmiştir (Demirbaş, 2023; Durmuş ve Kuruyer, 2022; Üztemur, 2020; Karakuş, 2019; Akça-Berk, Gültekin ve een, 2015; Deveci, Çengelci-Köse ve Gürdoğan-Bayır, 2014). Ancak alanyazında sosyal bilgiler ğretmen adaylarının sosyal bilgiler algılarını iz-Yaz-Anlat tekniği ile ölçen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buradan hareketle de bu araştırma sosyal bilgiler alanına kaynak oluşturması açısından önem arz etmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma

1. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler ğretmenliği bölümünde öğrenim gören 1. ve 4. sınıf sosyal bilgiler ğretmen adaylarının verdiği cevaplar ile,
2. Çalışma zaman yönünden 2022-2023 akademik yılı ile,
3. Veri toplama aracı için geliştirilen iz-Yaz-Anlat formu ile,
4. Öğretmen adaylarının çizimleri, kompozisyonları ve yapılandırılmış görüşme formuna verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

1. Öğretmen adaylarının iz-Yaz-Anlat formuna samimi bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.
2. Araştırmada kullanılan iz-Yaz-Anlat formunun araştırmaya hizmet ettiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bilişsel Yapı: Herhangi bir öğrenme sonucunda bilgiyi oluşturan unsurları düzenleyen zihinsel şema, çatı olarak tanımlanır (Çavuş, 2019).

Çiz – Yaz –Anlat Tekniği: Çiz-yaz-anlat tekniği, bireylerin kavramları açıklaması ve bu açıklamayı nasıl yapılandırıldığını anlamak için kullanılan niteliksel bir araçtır (McWhirter, Collins, Bryant, Wetton ve Bishop, 2000).

Sosyal Bilgiler: Bireylerin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarını bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde bilişsel yapı, bilişsel yapıyı ölçme kullanılan ölçme ve değerlendirme teknikleri, sosyal bilgiler ve Çiz-Yaz-Anlat ile ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Bilişsel Yapı

Bilişsel yapıyı tanımlamak için ilk önce biliş kavramı karşımıza çıkmaktadır. Biliş, insanların bir olayın ya da nesnenin var olduğu hakkında bilgili bir düzeye gelmesi anlamına gelmektedir (TDK, 2022). Bir diğer tanımda ise biliş, insan zihninin çevresindeki olayları anlamlandırmak için yaptığı tüm süreçleri ele alan bir işlem olarak tanımlanır (Aktaş,2021). Bilişsel yapı kişinin öğrenme ile gerçekleşen bilgi, veri, kavram gibi pek çok şeye sahip olmasıdır. Bunlar arasındaki bağ ve örgütlenmeler yeni öğrenmelere de yardımcı olur (Ün-Açıkgöz, 2005 s.76). Bir diğer tanımda ise bellekte meydana gelen muhafaza etme işlemine hizmet eden süreçleri kapsamaktadır. Bu süreçte hafıza aktif olarak çalışır. Gelen bilginin kalıcılığı için geçmiş bilgiler taranır ve gelen bilgi için depolama alanları var olup kalıcı bellek için süreçlerden geçer. Böylece bilginin kalıcılığı sağlanır (Shavelson, 1974). Bilişsel yapıda bilgilerin oluşturulması sancılı bir süreçtir. Bilişsel yapıya gelen bilgilerin kaydedilme ve yapılandırma aşaması aktif süreçlerden oluşmaktadır. Bilişsel yapıda meydana gelen bilgilerin örgütlenme sürecinde ön bilgilerin önemi kaçınılmazdır (Wheatley, 1991; akt. Deniz, 2022). Böylece bilişsel yapıda bilgilerin anlamlı olması ile yeni öğrenmelerin organizasyonunda netlik ve devamlılığının olması kaçınılmazdır (Ausubel, 1961).

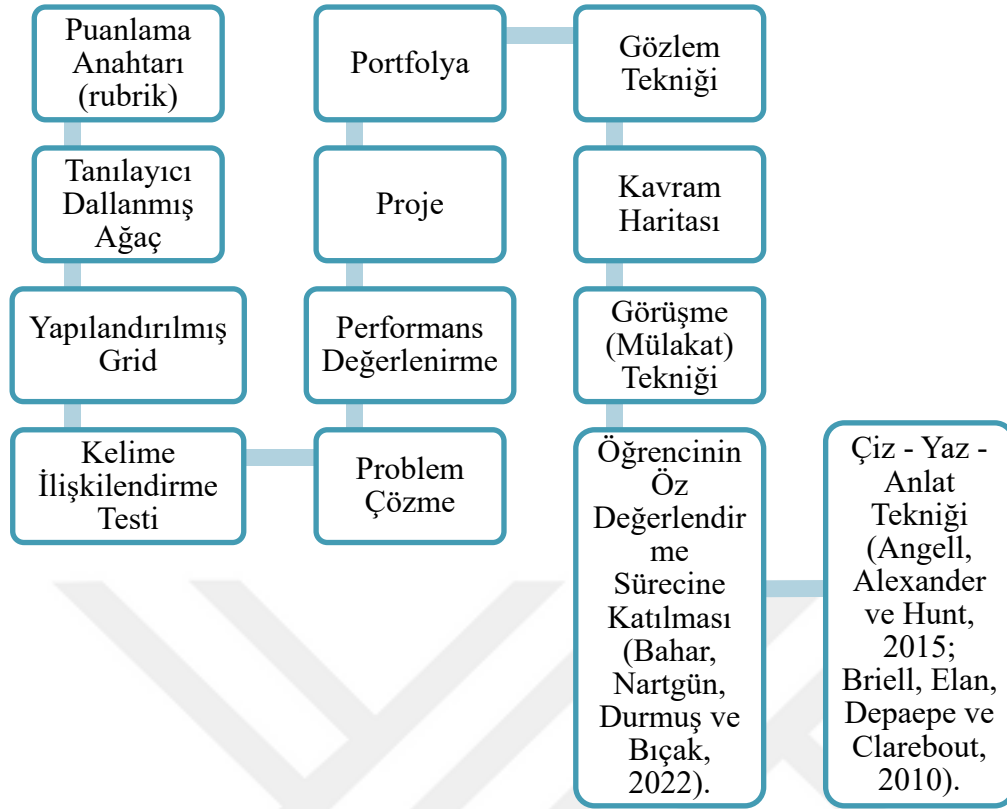
Bilişsel yapı, bellekte yer alan kavramları temsil eden bir yapıdır. Kavramlar tek başına yeterli olamamaktadır. Bu kavramların bireylerde var olan bilgisi ve kavramların birbirleriyle bağlantı kurması bilişsel yapının ortaya çıkmasında önem arz etmektedir (Kurt ve Ekici, 2013b). Bu bilgilerin birbirleriyle bağlantı kurması kavram kümelerinin varlığı ile ilgilidir. Bilişsel yapı disiplinlerin kavramsal yapısına paralel olarak tanımlanır. Her disiplinin kendi içinde ana ve alt kavramaları bulunur (Biser, 1984). Böylece kavramlar aracılığıyla bireylerin nasıl düşündükleri, bilgileri nasıl hatırladıkları ve bilgileri nasıl organize ettikleri yıllarca merak konusu olmuştur (Kurt, 2013; Ün-Açıkgöz, 2005). Bu da eğitimciler tarafından bilişsel yapının araştırılmasını sağlamıştır (Tsai ve Huang, 2022).

2.2. Bilişsel Yapıyı Ölçmede Kullanılan Ölçme Değerlendirme Teknikleri

Bilişsel yapı, var olan bilgi ve bu bilgilerin örgütlenmesini içermektedir. Bireylerde düşünme, var olan bilgileri hatırlama ve bu bilgilerin organizasyonları belirlenmek istenmiştir (Dönmez ve Gürbüz, 2020). Bu yapıyı belirlemek için bireylerde bilgi, beceri ve tutumun bir arada olduğu ölçme değerlendirmeler kullanılmaktadır. Böylece bireyleri çok yönlü değerlendirme imkanı sunar (Karakuş, 2019; Özenç ve Çakır, 2015).

Eğitimin öğeleri hedef, içerik, kazanım, ölçme ve değerlendirmedir. Bu öğeler birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Bu öğelerden birisi olan ölçme ve değerlendirme aşamasının hangi yöntem ve teknikle değerlendirileceği önem konusudur. Eğitimdeki eksikleri görmek bu eksiklere nasıl müdahale edileceğini bilmek eğitimin ilerlemesi için önem arz etmektedir. Bu ilerleme için en önemli yol ölçme ve değerlendirmedir (Turan, 2022). Günümüzde yapılandırmacı yaklaşım ile ölçme ve değerlendirme teknikleri de değişime uğramıştır. Geleneksel tekniklerin yanına tamamlayıcı ölçme değerlendirme gelmiş ve bu tekniklerin yerini almıştır (Yılmaz, 2018). Tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçları, ölçme de daha geçerli sonuçlar elde etmeyi başarmaktadır. Bireyler arasında daha fazla ölçme değerlendirme tekniklerinin kullanılması motivasyonun ve akademik başarının artmasına, eski ve yeni bilgilerin oluşturduğu anlamsal öğrenmenin ortaya çıkmasında ve öğrenilen bilgilerin günlük hayattaki işlevselliğini belirlemede önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Polat, 2013; Ekici ve Kurt, 2014; Kurt ve Ekici, 2013b; Kurt, 2013; Ercan vd., 2010; Selvi ve Yakışan, 2005; Bahar ve Özatlı, 2003).

Bu teknikler Şekil 2.1.'de yer almaktadır.

Şekil 2.1. Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.2.1. Puanlama Anahtarı (Rubrik)

Puanlama anahtarı bireylerin çalışmalarını değerlendirmek için kullanılan alternatif ölçme araçlarından birisidir (Moskal, 2000). Literatürde rubrik, dereceli puanlama anahtarı, dereceleme ölçekleri olarak da adlandırılmaktadır (Durmuş, 2023). Rubrik, belirli bir sürecin sonucunda istenen performansı farklı niteliklere ya da düzeylere ayırarak değerlendirilmektedir. Her düzey kendi içerisinde düşükten yükseğe doğru yapılan tanımlar ile değerlendirmeye alınır. Belirlenen özellikler kapsamında puan eklenmektedir (Sezer, 2005).

Rubrik, analitik ve bütünsel olarak ikiye ayrılmaktadır. Analitik rubriklerde her aşamanın puanlanması vardır. Bütünsel rubriklerde ise ürün ya da sonuç değerlendirilmektedir (Moskal, 2000).

Seviye	Ölçütler
4	Temel konulara değinir, bu konuları detaylıca ele alarak inceler.
3	Temel konulara değinir, bu konuları düzenli ve anlaşılır bir şekilde ifade edebilir.
2	Önemli konulara değinir ama bu konuları genel bir yapı kullanarak anlatamaz.
1	Öğrencinin bahsettiği konular birbirinden bağımsızdır, düşünceleri dağınıktır.

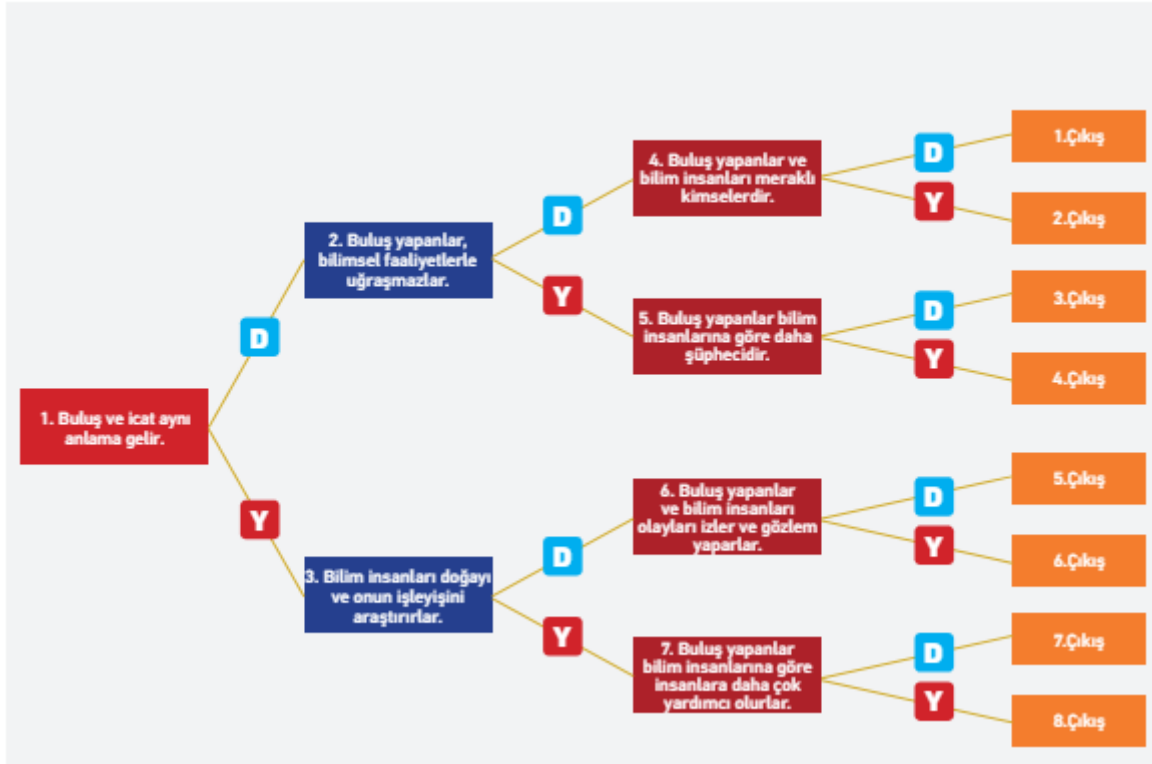
Görsel 2.1. Bütüncül Rubrik Örneği (MEB,2020)

Ölçütler	4	3	2	1
Beden dili (Jest ve mimikler)	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun olarak kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri çoğunlukla uygun kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri uygun ancak oldukça az kullandı.	Konuyu açıklamaya yardımcı olacak jest ve mimikleri hiç kullanmadı.
Göz iletişimi	Dinleyicilerle uygun durumlarda ve sürekli olarak göz teması kurdu.	Dinleyicilerin çoğuyla ve sıklıkla göz teması kurdu, başka objelere oldukça az odaklandı.	Dinleyicilerin bir kısmı ile göz teması kurdu, sunumu yaparken başka objelere odaklandı.	Dinleyiciler ile hiç göz teması kurmadı.
Zamanı etkili kullanma*		Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını konu bütünlüğünü sağlayarak kullandı.	Konuşmacı kendine verilen sürenin tamamını kullandı ancak sunum süresinde bütünlüğü bozacak ilgisiz konulara da yer verdi.	Konuşmacı kendine verilen sürede sunumu bitiremedi ya da erken bitirdi.
Ses kontrolü*		Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hız, vurgu ve tonlama özelliklerinden bir veya ikisine dikkat ederek yaptı.	Konuşmasını uygun hızda, vurgu ve tonlama özelliklerine dikkat ederek yapamadı.

Görsel 2.2. Analitik Rubrik Örneği (MEB,2020)

2.2.2. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

Tanılayıcı Dallanmış Ağaç tekniği, doğru-yanlış tipi geleneksel değerlendirmeye benzemektedir. Özgün olması ve farklı amaçlara hizmet etmesi ile alternatif ölçme araçları arasında yer almaktadır. Bu teknik; bir ağaç diyagramı kullanılarak birbirleriyle ilişkili önermeleri içermektedir (Kocaarslan, 2012). Teknik, geleneksel doğru-yanlış testleri ile benzemektedir ancak karıştırılmamalıdır. Doğru yanlış testlerinde her bir soru ayrı ayrı verilmekte ve sorular birbirinden bağımsız ele alınmaktadır. Ancak dallanmış ağaç tekniğinde her doğru-yanlış cevabın, bir sonraki doğru yanlış cevabını etkileyen sonuçlar vardır (Öztürk, 2011). Her cevabın yönelik olan bir çıkış vardır. Her çıkışta bir numara ve puan vardır. Tüm soruları doğru cevaplayan doğru çıkışı bulur ve 100 puan alır (Demirbaş, 2012).

Görsel 2.3. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç Örneği (MEB,2020)

2.2.3. Yapılandırılmış Grid

Yapılandırılmış grid, kavram yanlışlarının önüne geçmek için önemli bir tekniktir. Var olan bilgilerin ve kavramların yanlış ya da eksik öğrenilmesine önüne geçerek doğru ve tam öğrenmeleri sağlar (Göçer ve Çavuş, 2016). Teknikte, öğretmen konu ile ilgili sorular hazırlar. Öğrencinin düzeylerine uygun kutucuklar oluşturulur. Her sorunun yanıtı bir kutucuğa yerleştirir. Burada dikkat edilecek nokta ise üçüncü sorunun cevabı olan kutucuk ikinci sorunun cevabı da olabilir (Öztürk, 2011). Öğrenciler bu kutuda yer alan maddeleri seçerek soruları cevaplamaktadır (Demirbaş, 2012).

Yapılandırılmış grid çoktan seçmeli sorulara benzer ancak doğru cevabı bulmada şans faktörü oldukça azdır. Doğru bilinen kutu sayısı kadar puan alınmaktadır (Göçer ve Çavuş, 2016).

1 Azerbaycan	2 Suriye	3 Kazakistan	4 Bulgaristan
5 Kırgızistan	6 İran	7 Türkmenistan	8 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
9 Irak	10 Gürcistan	11 Özbekistan	12 Yunanistan

Sorular

1. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri hangileridir?

2. Ülkemize komşu devletler hangileridir?

3. Bağımsız Türk Cumhuriyetleri'ni ülkemize olan uzaklıklarına göre sıralayınız.

4. Ülkemize komşu devletleri yüzölçümlerine göre sıralayınız.

Görsel 2.4. Yapılandırılmış grid örneği (MEB,2020)

2.2.4. Kelime İlişkilendirme Testi

Kelime ilişkilendirme testi (KİT), uzun süreli bellekte yer alan şemalar ve bu şemaların birbiri ile bağlantısını inceleyen bir tekniktir. Ele alınan konu ile ilgili öğrenciye anahtar kavram verilir. Bu kavrama genellikle 30 saniye içerisinde aklına gelen kelimeleri cevap olarak verilmesi istenir. Kavramlar arasında yakınlık ile cevaplar hızlı bir şekilde elde edilecektir (Bahar ve Özatlı, 2003). Böylece kavramların doğru öğrenilmesini değerlendiren bir teknik olarak değerlendirilir (Demirbaş, 2012).

Ülke (Örnek)
Ülke: Türkiye
Ülke: Vatan
Ülke: Bağımsızlık
Ülke: Millet
Ülke: Toprak
Ülke: Şehit Kanı
Ülke: Bayrak
Ülke: Ev
Ülke: Yurt
Ülke: Gelecek

Görsel 2.5. Kelime İlişkilendirme Testi Örneği (MEB, 2020)

2.2.5. Portfolyo

Portfolyo, bireyleri bir bütün olarak değerlendirmektedir (Korkmaz ve Kaptan, 2002).Alan yazında “*Kişisel Gelişim Dosyası, Ürün Seçki Dosyası ya da Öğrenci Ürün Dosyası*” olarak yer almaktadır. Bireylerin dönem ya da yıl boyu çalışmalarını depoladığı, belirli ölçütlere göre düzenli bir şekilde sıralanmış dosyalar olarak nitelendirilmektedir. Diğer bir ifade ile bir ya da birden fazla konuyu kapsayan çalışmaların yer aldığı koleksiyonlar olarak adlandırılmaktadır (Bahar, vd.,2022; Duran, 2017). Bireylerin değerlendirirken Birey öğrenme sürecinde nasıl ilerledi? Düşünceleri nasıldı? Nasıl sorular ile süreci ilerletti? Elde edilen bilgileri nasıl düzenledi? Bu süreç devam ederken çevresi ile iletişim halinde miydi? gibi bazı soruların cevabı aranmaktadır (Korkmaz ve Kaptan, 2002). Bu cevaplar sonucunda öğrencinin süreç içindeki gelişimi değerlendirilen çağdaş bir gelişim dosyasıdır (Duran, 2017).

2.2.6. Proje

Projeler, gerçek yaşamla bağlantılı olan özgün ürünlerin ortaya konduğu araştırmalardır. Burada öğrenci aktif öğretmen rehber konumdadır. (Demirbaş, 2012). Projeler bireysel ya da grupla gerçekleştirilebilir. Proje de süreç bilimsel ilerlemektedir. Süreç içerisinde bireylerde ortaya çıkacak ilgi, motivasyon, analitik ve eleştirel düşünme, iletişimin gelişmesi gibi özelliklerin ortaya çıkması önem arz etmektedir. Proje aşaması; problemin tanımlanması, problemin cevaplanmasını sağlayacak yöntemin belirlenmesi, bulguların elde edilmesi ve sonuç şeklinde gerçekleşmektedir (Bahar, vd., 2022). Tüm bu süreçlerin tamamlanması ile projeler değerlendirilirken gözlem, mülakat, kontrol listesi, rubrik gibi araçlar kullanılır (Durmuş, 2023).

2.2.7. Performans Değerlendirme

Öğrencilerde bilgi ve becerilerin ortaya çıkmasında ve uygulamadaki yetenekleri değerlendirmeye dayalı bir tekniktir. Bireysel ya da grup ile değerlendirmeler gerçekleştirilebilir (MEB, 2020). Bu teknikte ortaya konulan ürün değerli olduğu kadar ürünün ortaya çıkmasını sağlayan süreç de dikkate alınmaktadır. Bu süreçte bireylerin bilgiyi nasıl ele aldıkları ve bilgiyi nasıl uyguladıklarını net bir şekilde saptanmaktadır (Bahar, vd., 2022).Yani öğrencinin bireysel farklılıkları ile ortaya çıkan bilgi beceri ve tutumlarını ölçmek için verilen görevler aracılığıyla gerçekleştirilir (Duran, 2017). Böylece performans belirlenirken birden çok alan değerlendirilir (Demirbaş, 2012).

2.2.8. Problem Çözme

Bireylerin problem çözme ve akıl yürütme becerilerinin gelişmesine katkı sağlayan bir tekniktir. Burada amaç bir problem durumu belirlemek ve bu problem durumu ile ortaya bilginin çıkmasını sağlamaktır (Bahar, vd., 2022). Problem çözme aşamaları; problemi fark et, tanımla ve değerlendirme olarak kısaca ifade edilmektedir. Problem çözme aşamasının ilk basamağı tarama aşamasıdır. Tarama aşamasında deneyim, yöntem ve teknik gibi birçok faktörden yararlanılarak problemin anlamlandırılması amaçlanmaktadır. İkinci aşama analiz aşamasıdır. Bu aşamada verilerin birbirleri ile bağlantıları ya da ayrımları birlikte değerlendirilir. Üçüncü aşama müdahale aşamasıdır. Burada verilerden hareketle problemin çözümüne yönelik eyleme karar verilmesi ve uygulama aşaması yer almaktadır. Son aşama da değerlendirme aşamasıdır. Problem çözümü sonucunda ortaya atılan çözümün değerlendirilme sürecidir. Bu süreç sonucunda problem çözülür ya da diğer aşamalara geri dönülür (Sevinç, 2014).

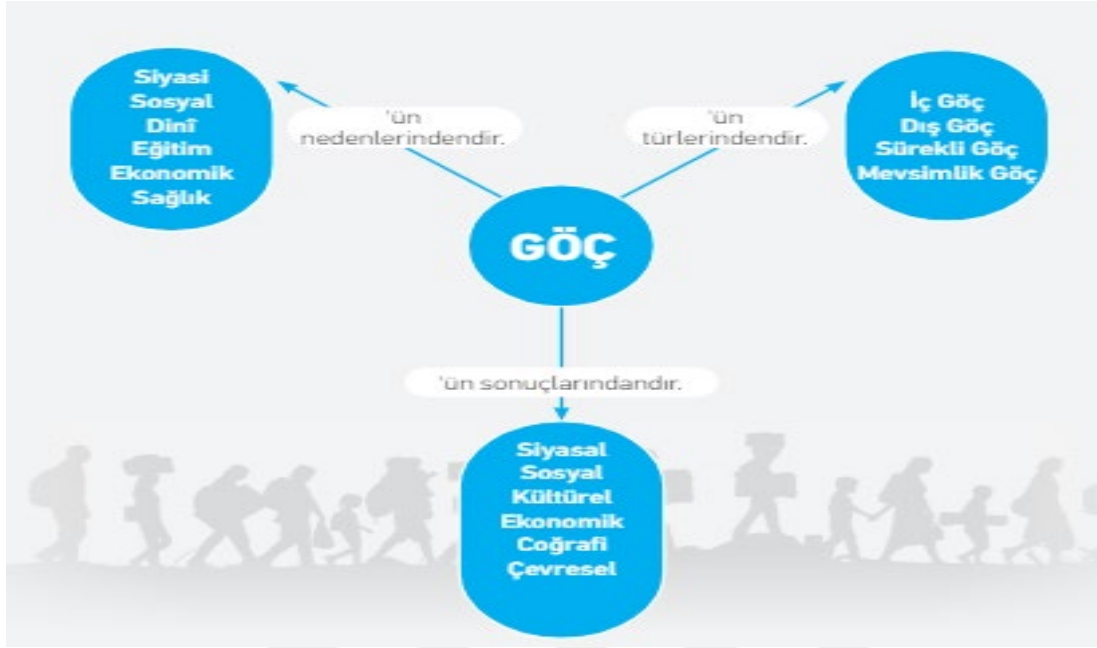
2.2.9. Gözlem Tekniği

Gözlem, belirli bir amaç, durum ve davranışı doğal ortamda detaylı bir şekilde gözlemlenerek gerçekleştirilir (Durmuş, 2023). Bireyler arasında süreç odaklı ve ayrıntılı bilgi edinme tekniklerinden birisidir. Genellikle bireylerin gelişimini ya da performans ödevlerinin takibinde kullanılır (MEB, 2020). Performansları izleme ve değerlendirme süreçleri bireysel ya da grupla gerçekleştirilebilir. Ayrı bir teknik olarak da kullanılabilir ve diğer teknikler ile de bir arada kullanılır (Bahar, vd., 2022).

2.2.10. Kavram Haritası

Kavram haritaları, kavramları ve kavramlar arasındaki ilişkileri grafikler yoluyla gösteren iki boyutlu şemalardır (Kaya, 2003). Bireylerin var olan kavram ile ilgili bilgilerini, bağını ve nasıl sınıflandırdığı hakkında bilgi veren bir tekniktir (Altınok ve Açıkgöz, 2006). Kavram haritaları, bilgiyi şemalaştırarak oluşturulan grafiksel araçlardır. Bu grafiklerde bir çerçeve içerisine yazılan kavramlar yer almaktadır. İki kavram arasındaki bağı gösteren doğrulara ve açıklamalara yer verilir. Bu bağlar sonucunda kavramları birleştirerek anlamlı bir bağ elde edilir (Novak, 1988; akt. Karahan, 2007). Böylece kavramlar somutlaşır. Konu ile kavramlar arasındaki bilgiler bütüncül ve net bir şekilde görülür (Durmuş, 2023).

Kavram haritaları ile kavram ağları benzerlik göstermektedir. Ancak kavram ağlarında kavram haritalarına göre kavramlar arasında ilişkiler önerme ya da ilke olarak yer almaktadır (Karahan, 2007).

Görsel 2.6. Kavram Haritası Örneği (MEB, 2020)

2.2.11. Görüşme (Mülakat) Tekniği

Görüşme tekniği, sohbet havasında gerçekleşir. Görüşme tekniği ile karşımızdaki bireylerin deneyimlerini, düşüncelerini, yorumlarını, tepkilerini yani gözlenemeyen oluşumları somutlaştırmaya çalışırız. Görüşme tekniğinin temel amacı görüşmede yer alan sorulara karşı tarafın rahat, doğru ve güvenilir bir ortam sağlamak görüşmecinin görevidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu süreçte kamera, ses kayıt cihazı da yazılı olarak veriler kayıt edilir (Bahar, vd., 2022).

2.2.12. Öğrencinin Öz Değerlendirme Sürecine Katılması

Öğrencinin öz değerlendirme sürecinde yer alması üç şekilde karşımıza çıkmaktadır. Öz değerlendirme, akran değerlendirmesi ve grup değerlendirmesidir (Bahar, vd., 2022). Öz değerlendirme bireylerin çalışmalarını ve davranışlarını yansıtıcı bir şekilde değerlendirdiği bir tekniktir (MEB, 2020; Demirbaş, 2012). Değerlendirmenin avantajları şunlardır; aktif katılım sağlama, bireyler arasındaki etkileşimi arttırma, bireylerin kendilerini ifade etme ve iletişim becerilerini güçlendirme ve öz değerlendirme becerilerinin gelişmesine imkan sağlar (Orhan, 2007).

Değerlendirmeyi yapan öğrencinin;

Adı Soyadı :
Numarası :
Şubesi :
Tarih :
Çalışmanın İsmi :

Kendimi Değerlendiriyorum

Ölçütler	Hiçbir Zaman	Bazen	Sık sık	Her Zaman
Grup çalışmasında katkıda bulundum.	☐	☐	☐	☐
Grupta bilimsel ve yaratıcı fikirler ürettim.	☐	☐	☐	☐
Grupta herkesle uyum içerisinde çalıştım.	☐	☐	☐	☐
Grupta üstüme düşen tüm sorumluluğu yerine getirdim.	☐	☐	☐	☐
Grupta diğerlerinin fikirlerine saygılı oldum.	☐	☐	☐	☐

Görsel 2.7. Öğrencinin Öz Değerlendirme Formu Örneği (MEB, 2020)

2.2.13. Çiz-Yaz-Anlat Tekniği

Son yıllarda yaratıcı yöntemler ortaya çıkmıştır. Çiz yaz tekniği bu yöntemlerden birisidir. Tek başına çizim ya da yazma aşamasına göre daha zengin bir içerik sunmaktadır. Birden fazla veri elde etmesi de bu tekniği değerli kılmaktadır (Backett-Milburn ve Mckie, 1999). Ancak uygulama ve analiz aşamasında bazı problemlerin ortaya çıkması ve verilerin daha tutarlı olması için metot revize edilmiştir. Çiz yaz aşamasına anlat kısmı da eklenmiştir. Çiz yaz kısmında olduğu gibi anlat kısmı da bireylerin düşünen, düşündüklerini ifade edebilen ve çizip yazdıkları kısımlar ile anlattıkları şeylerin tutarlılık göstermesi ile tekniğin gelişmesine katkı sağlamıştır (Angell, Alexander ve Hunt, 2015).

Çiz-Yaz-Anlat tekniği (Draw Write Tell), bireylerde birçok kavramı değerlendirmek için kullanılan bir tekniktir (Angell, Alexander ve Hunt, 2015). Çiz-Yaz-Anlat tekniğinde çizim, metin ve sözlü olarak üç veri aynı süreçte alınmaktadır (Angell ve Angell, 2013). Çiz-Yaz-Anlat tekniği, üç aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada bireylerden istenen kavram, olgu ya da olay hakkında çizim yapar. İkinci aşamada çizimler ile ilgili yazılı açıklama yapmaları ile aşama tamamlanır. Üçüncü aşama çizim ve yazılı açıklamadan yola çıkarak sözlü bir açıklama yolu ile teknik tamamlanmıştır (Briell, Elan, Depaepe ve Clarebout, 2010; Solomon ve Grimley, 2011; Brownlee, vd., 2017). Verilerin bütünlüğü için elde edilen veriler bir tanımda birleştirilir. Bu tanım doğal ve bütüncül sonucu ortaya çıkartır (Angell ve Angell, 2013).

Tekniğin analiz kısmında çiz yaz tekniğinde verilerin kendi içinde bağlantı oluşturmaması ve tutarlılık konusunda eksiklik oluşturması Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile

özmlenmiştir. iz-Yaz-Anlat ile çizim ve yazım aşamasının verileri birleştirilir. Bu bütünlük ile veriler netlik kazanır. Böylece iz-Yaz-Anlat diğerk araştırmalara da konu olmaktadır (Angell ve Angell, 2013).

2.3. Sosyal Bilgiler ve iz-Yaz-Anlat

Sosyal bilgiler ğretim programında yer alan kavram ğretimi programda önemli bir alanı oluştırmaktadır. Bu alanda anlam karmaşası, kavram karmaşası ve anlam yanılğalarının giderilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2018 s.10). Sosyal bilgilerin ğretimi için etkili ğretim tekniklerinin kullanılması gereklidir. Dersin etkili ğretimi için ders ile ilişkili kavramların neler olduğunu öğrenmemiz gerekir (Üztemur, Din ve Ekinci, 2020). Sosyal bilgiler ğretmen adaylarının, öğrencilerini günlük hayata uyum sağlamalarına ve toplumsallaşmalarına yardımcı olmalıdır. Bu nedenle de sosyal bilgilerin, niteliğini ve kapsamını hayatıyla zdeşleştirmelidir (Güven ve Ersoy, 2007). Bu yüzden sosyal bilgiler ğretmen adayların sosyal bilgiler kavramı ile ilgili algılarının belirlenmesi önem arz etmektedir.

Sosyal bilgiler de algıların belirlenmesinde sadece bilginin ortaya çıkmasını sağlayan yöntem ve teknikler kullanılmamalıdır. Bilgi ile birlikte tutum ve beceriler ile öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarını belirleyen özellikleri ortaya çıkaran yöntem ve teknikler kullanılmalıdır (şimşek,2011). Böylece ğrencinin var olan bilgisiyle bu bilgiyi nasıl kullanacağı belirlenmiş olacaktır. Bunun amacı da öğrencinin ilerlemesini ortaya çıkartmaktır (Pierce ve O'Malley, 1992).

Öğretmen adaylarına kavram ğretimi için çeşitli yöntem teknikler sunulursa bilişsel yapılarındaki kavramları zihinlerinde daha kolay yapılandırırılar. Kelime ilişkilendirme testi, görüşme, kavram haritası gibi birçok alternatif yöntem ve teknik ile ğretmen adaylarının bilişsel yapılarını öğrenme süreci içerisinde ortaya çıkarmak hedeflenir (Sabancı, 2015). Bu doğrultuda, iz-Yaz-Anlat tekniğı bu süreci ortaya çıkarmada alternatif tekniklerdendir (Üztemur, Din ve Ekinci, 2020; Ekinci, 2021). iz-Yaz-Anlat tekniğı çok yönlü bir teknik olması ile ve bu tekniğın sosyal bilgiler gibi çok yönlü bir kavramın çizim, kompozisyon ve görüşmeler yolu aktarılması açısından önem arz etmektedir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu kısımda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ve çeşitli kavramlara yönelik bilişsel yapılarının farklı tekniklerle belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarının belirlenmesine yönelik araştırma:

Deveci, Çengelci-Köse ve Gürdoğan-Bayır (2014) öğretmen adaylarının sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarını incelemişlerdir. Araştırmaya 100 gönüllü sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler kavramına ilişkin en çok “vatandaşlık” sözcüğünü tekrarladıkları tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının farklı kavramlara yönelik bilişsel yapılarının belirlenmesine yönelik araştırmalar:

Seyhan (2024)’ın araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sıfır atık konusuna ilişkin bilişsel yapıları incelenmiştir. Araştırmaya 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeylerinde 185 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında öğretmen adaylarının sıfır atık konusunun her yönüyle ilişki kurabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Demirbaş (2023)’ın araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyasi coğrafyaya ilişkin bilişsel yapıları araştırılmıştır. Araştırmaya 26 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Siyasi coğrafya kapsamında “siyasi coğrafya, coğrafi zorunluluk, egemenlik teorisi, kıta sahanlığı, sorunlu bölge, yönetim biçimi, uluslar arası güç mücadeleleri, çatışma bölgeleri jeopolitik ve Türkiye’nin komşuları gibi anahtar kelimeler belirlenmiştir ve bu kapsamda araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının kavram yanılgıları olduğu ve bu kelimelerle ilgili bilimsel cümle kurmada sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Böylece bu konuya ilişkin bilişsel yapılarının sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Korkmaz (2023) yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanına ilişkin bilişsel yapılarını araştırmıştır. Araştırma kelime ilişki testi ve 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeylerinden 223 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı ile ilgili bilim, göç,

gelişmişlik düzeyi, işsizlik, yaş dağılımı, istihdam, nüfus artışı ve sığınmacı ile ilgili kavramlar tespit edilmiştir. Böylece araştırmada öğretmen adaylarının kavramları bilişsel olarak yapılandırıldıkları tespit edilmiştir.

Yeni (2023) yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık kavramına yönelik algılarını araştırmıştır. Araştırmada 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeylerinden 178 öğretmen adayı yer almıştır. Araştırmada kelime ilişkilendirme testi kullanılmış olup beş anahtar kavram ile test oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda etkin vatandaş, hak, sosyal bilgiler, sorumluluk, vatan ve vatandaş kavramları ile ilgili kelime üretebildikleri ve bağlantı kurabildikleri tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler, vatan ve etkin vatandaşlık kavramları ile ilgili daha çok kelime ürettikleri ancak hak, sorumluluk ve vatandaş kavramları ile ilgili daha az kelime ürettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının sınıf seviyesi arttıkça bilimsel bilgi seviyesinin de arttığı tespit edilmiştir.

Durmuş ve Kuruyer (2022)'in araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik bilişsel yapıları incelenmiştir. Araştırmaya 143 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişki testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adayları çevre sorunlarına yönelik hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği ve ormansızlaşma kelimeleri ile çevre sorunları ilişkilendirilmiştir. Ancak çevre sorunlarına yönelik bilimsel cümle kurmada yetersiz oldukları tespit edilmiştir. Çevre sorunları kapsamında erozyon ile ilgili kavram yanlışlarının olduğu ve bilimsel olmayan cümleler kurdukları sonucuna ulaşılmıştır.

Durmuş ve Sert (2022)'in çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin algıları incelenmiştir. Araştırmada 235 öğretmen adayı yer almıştır. Öğretmen adayları küresel bağlantılar öğrenme alanı kapsamında yer alan küresel sorunlar ile ilgili bilişsel yapıları kelime ilişkilendirme testi aracılığı ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda on üç anahtar kavram tespit edilmiştir. Anahtar kavramlar arasında göç, terör, mülteci en fazla tekrar eden kavramlardır. Doğal afet, çevre kirliliği, bulaşıcı hastalıklar, küresel ısınma kavramları ise az tekrar eden kavramlardır. Bu bilgilerden hareketle öğretmen adaylarının öğrenme alanı kapsamında yer alan kelimeleri bilişsel yapılarında yapılandırdıkları tespit edilmiştir.

Tünkler (2021) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkili öğretim ve etkili öğrenme kavramlarına yönelik bilişsel yapıları incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 122 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracı

kelime ilişkilendirme testidir. Araştırmanın sonucunda etkili öğretim kavramı kapsamında öğretmen, materyal, öğrenci, aktif öğrenci, motivasyon, ders, sınıf ortamı en çok tekrar eden kelimelerdir. Etkili öğrenme kavramında ise en çok tekrar eden öğrenci, aktif öğrenci, motivasyon kelimelerinin olduğu tespit edilmiştir. Böylece araştırmada etkili öğretim ve etkili öğrenme kavramları birbirleriyle bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sert (2021) yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarını araştırmıştır. Araştırmaya 1, 2, 3 ve 4. sınıf düzeyinde 263 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada bilişsel yapıların ortaya çıkarılmasında kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Uygulanan kelime ilişkilendirme testinde on üç kavram verilmiştir. Araştırmanın sonucuna bakıldığında en çok tekrar eden kavramlar Covid-19, atık, deprem, kuraklık, susuzluk, savaş, korku, ekonomi, ırkçılık ve Afrika olmuştur. Bu bilgilerden yola çıkarak öğretmen adayları küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapıya sahip oldukları ancak bazı öğretmen adaylarının bu sorunlara yönelik kavram yanılgılarının olduğu tespit edilmiştir.

Demirkaya, Köç ve Ünal (2020)'ın birlikte yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı ve fetih kavramlarına yönelik bilişsel yapıları araştırılmıştır. Araştırmaya 124 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Testin oluşturulması için anahtar kavramlar seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda Osmanlı kavramı ile ilgili 157, fetih kavramı ile ilgili 133 farklı kelime elde edilmiştir. Osmanlı kavramı ile en çok hoşgörü, padişah ve imparatorluk kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Fetih kavramı ile de İstanbul, Fatih Sultan Mehmet ve savaş kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Araştırmanın geneline bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adayları Osmanlı ve fetih kavramları ile ilgili bilimsel bilgiye sahip oldukları ancak fetih kavramı ile ilgili bazı öğretmen adaylarının kavram yanılgısının olduğu tespit edilmiştir.

Üztemur (2020)' un çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel algıları incelenmiştir. Araştırmada 97 sosyal bilgiler öğretmen adayı yer almıştır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak çiz-yaz-anlat tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda 12 kategori oluşturulmuştur. Öğretmen adayları arasında en çok tekrar eden savaş ve savaş ile ilgili olguların yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın geneline bakıldığında ise öğretmen adaylarının tarih algılarının temelinde tarih bilincinin etkili olduğu ve günümüz toplumsal yapısını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Balcı (2019)'nın çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilk Türk devletlerine yönelik algıları incelenmiştir. 1, 2, 3 ve 4. Sınıf olmak üzere toplamda 236 öğretme adayı ile çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme

testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda bazı Türk devletle ile ilgili kavramsal yanlışların olduğu tespit edilmiştir. Ancak sınıf seviyesi arttıkça Türk devletleri ile ilgili algıların olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Turgut ve Kaymakçı (2019)'nın çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk dünyasına ilişkin bilişsel yapıları incelenmiştir. 1, 2, 3 ve 4. sınıf olmak üzere toplamda 180 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının sınıf seviyeleri arttıkça ilişkilendirdikleri kelimelerin de arttığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının kurduğu cümlelerde ise sınıf seviyesi artsa da bilimsellik ve yüzeyselliğin değişmediği daha çok manevi cümlelerin kurulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karakuş (2019) çalışmasında 115 sosyal bilgiler öğretmen adayının doğal afetler kavramına yönelik bilişsel yapılarını incelemiştir. Araştırmada kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Testi oluşturan anahtar kavramlar belirlenmiştir. Bu anahtar kavramlar deprem, orman yangını, sel, heyelan, çığ, erozyon, kuraklıktır. Araştırmanın sonucunda öğretmen adayları; depremi yıkım, çığı kar, erozyon ve heyelanı toprak, kuraklığı susuzluk, orman yangınına ağaç, sel kavramını ise yağmur ile ilişkilendirmişleri tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının doğal afetler ile ilgili bilimsel bilgi kurabildikleri ve heyelan ve çığ kavramlarına ait kavram yanlışlarının olmadığı tespit edilmiştir. Ancak bazı öğretmen adaylarının deprem, orman yangını, sel, erozyon ve kuraklık ile ilgili kavramlar ile ilgili kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz, Uzun ve Yaman (2019) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin algılarını incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunda 76 sosyal bilgiler öğretmen adayı yer almaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 6 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler (1) Çocuk haklarının doğası, (2) Çocuk hakları, (3) Çocuklara karşı sorumluluklar, (4) Çocuk istismarı, (5) Çocukların toplumsal işlevi ve (6) Çocuk haklarının gerekliliği şeklindedir. Eğitim hakkı, oyun oynama hakkı, yaşama hakkı, özgür olma hakkı, barınma hakkı, sağlıklı yaşama hakkı, beslenme hakkı, düşünme ve ifade özgürlüğü hakkı, dokunulmazlık gibi temel haklara değinilmiş ve en çok tekrar eden eğitim hakkı olmuştur. Toplumun çocuklara karşı sorumluluğu olduğundan, çocuk haklarının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Ayrıca çocukların savunmasız bireyler olduğu ve çocuk istismarı konusuna da vurgu yapılmıştır. Bu kategoriler dışında kalan bilimsel olmayan ve yüzeysel veriler de tespit edilmiştir. Buradan hareketle

öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili kavramların doğru olduğu kadar kavram yanlışlarının da olduğu tespit edilmiştir.

Ay ve Tokcan (2019)'ın araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yaratıcı dramaya ilişkin bilişsel yapıları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 85 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama aracı kelime ilişkilendirme testidir. Bu test drama eğitimi verilmeden önce ve drama eğitimi verildikten sonra uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda drama ile ilgili ön testte ilişkilendirdikleri kelime oyunken son testte doğaçlama olarak yer değiştirmiştir. Ayrıca ön testte drama ile ilgili bazı kavram yanlışlarının olduğu gözlemlenmiştir. Son test sonucunda ise bu kavram yanlışlarının çoğunun düzeldiği tespit edilmiştir. Bu durumdan hareketle öğretmen adayları drama ile ilgili gelişim kaydettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca yanlış kavramlarının yerine yeni ve doğru kavramların kazandırıldığı tespit edilmiştir.

Er-Tuna (2018)'nın çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin bilişsel yapıları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda 40 tarih ve 40 sosyal bilgiler öğretmen adayı yer almıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Kelime ilişkilendire testi için 6 adet anahtar kavram belirlenmiştir. Araştırmanın analizinde anahtar kavram ve frekansları belirten tablolar yer almıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmen adayları Atatürk ilkelerini kendi aralarında bağdaştıramadıkları ve ilkeler arasında çoklu ilişki kurulmadıkları tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ise Atatürk ilkelerini kendi aralarında bağdaştırmıştır. Böylece sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkeleri ile ilgili bilişsel yapılarının daha kuvvetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akpınar ve Genç (2017)'in araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 182 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğretmen adayları, kültür kavramını tam olduğu gibi algılamışlardır. Ancak kültür yozlaşmasına karşı etkili bir önerme bulamadıkları tespit edilmiştir.

Demircioğlu ve Demircioğlu (2017)'nin araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih derslerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada yer alan 100 öğretmen adayı ankete katılmış ve 12 öğretmen adayı ile de görüşme yapılmıştır. Araştırmada veri toplamak için anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu yer almıştır. Araştırmanın sonucuna göre sosyal bilgiler müfredatındaki tarih konuları sosyal bilgiler öğretmenleri için yeterli beceri kazandırdığı görüşünü ortaya çıkarmıştır. Tarih konuları içinde özellikle

Selçukluların, Osmanlıların ve Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli konular olduğunu savunmuşlardır. Ayrıca öğretmen adayları bu derslerin öğrenciler için de önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Yeşilbursa (2015)'nin araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iyi vatandaşlık kavramına yönelik algıları incelenmiştir. Araştırmada 580 öğretmen adayı yer almıştır. Araştırmanın veriler görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler adaylarının iyi vatandaş algısının geleneksel vatandaş tipine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının iyi vatandaş kavramını çoğunlukla dürüst, terbiyeli, devlete bağlı ve vatansever olarak algılandığı tespit edilmiştir.

Ersoy ve Öztürk (2015)'ün çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik kavramına yönelik algıları araştırılmıştır. Araştırma kapsamında 15 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile görüşülmüştür. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tüm öğretmen adaylarının öncelikle vatanseverliği, sevgi, saygı ve bağlılıkla ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar vatanseverliği, sorumluluklarını yerine getirme olarak değerlendirirken, bazıları ise insan hakları ve demokrasi olarak ilişkilendirilmiştir. Ayrıca katılımcılar genel olarak yapıcı ve demokratik bir vatanseverlik algısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algılarında aile ve sosyal çevreden etkilendiği bilgisine ulaşılmıştır. Böylece vatanseverlik algısının, eğitim ve medya tarafından şekillendiği tespit edilmiştir.

Kılıçoğlu ve Akhan (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi kavramlarını anlama düzeylerini araştırmışlardır. Bu araştırma kapsamında son sınıf 107 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Araştırmada kısa cevaplı ve açık uçlu 24 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında faiz, rant, meta, hizmet, arz, piyasa, deflasyon, devalüasyon kavramları ile ilgili kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir. Ekonomi, üretim, emek, sermaye, girişimci, kaynak, kar, talep, yatırım, istihdam, enflasyon ve revalüasyon kavramları ile ilgili sınırlı bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Mal, pazar, ithalat ve ihracat ile ilgili kavramları ise anlama düzeyinde bildikleri tespit edilmiştir.

Şimşek (2013) çalışmasında öğretmen adaylarının coğrafi bilgi sistemi ile ilgili algılarını incelemiştir. Araştırmaya 80 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarının algılarının belirlenmesi için kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda coğrafi kavramlar, harita bilgisi, bilim dalları, uzaktan algılama, coğrafi bilgi sistemi ile ilgili kavramlar, yazılım ve donanım kategorilerinde yer alan

kavramlara ağırlık verildiği tespit edilmiştir. Böylece öğretmen adayları coğrafi bilgi sistemi ile ilgili ilişkilendirilen bilgilerinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bazı öğretmen adayları bilimsel bilgiden uzak olsa da sınırlı bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Demircioğlu (2006) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler ile ilgili görüşlerini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 60 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna bakıldığında öğretmen adaylarının en fazla ilgi duydukları sosyal bilim disiplinleri; tarih, coğrafya, felsefe ve sosyolojidir. Ancak birçok öğretmen adayının sosyal bilimlerin öğrenciye etkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte sosyal bilimler kavramını doğru bilemediği ve kavram kargaşası yaşadığı tespit edilmiştir.

Bilişsel yapının ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalarda görüşme, kelime ilişkilendirme testi gibi tekniklerin alanyazında sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile ilgili bilişsel yapının ortaya konmasına yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Çiz-Yaz-Anlat tekniği kullanılarak öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik görüşlerinin alınması ile literatüre katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi birden çok verileri kapsayan araştırmaya katılan bireylerin duygu, düşünce, bakış açısını bütün bir şekilde ve olduğu gibi ele alan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

“Nitel araştırma mecazi anlamda farklı renk ve dokuya sahip incecik iplik ve çeşitli malzemelerin karışımından oluşan girift bir kumaşa benzer. Bu kumaş kolay veya basit bir şekilde açıklanamaz. Kumaşın dokunduğu tezgah gibi, genel varsayımlar ve yorumlayıcı çatı nitel araştırmayı bir arada tutar. Bu çerçeveleri tanımlamak için, nitel araştırmacılar yapısalci, yorumlayıcı, feminist, postmodernist ve buna benzer terimler kullanırlar. Bu varsayımlar içinde ve bu çerçeveler aracılığıyla, anlatı araştırmaları, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışmaları gibi nitel araştırma yaklaşımları bulunmaktadır.”(Creswell, 2013; s.42).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (Olgubilim) deseni kullanılmıştır. Hayatımızda var olan olguların derinlemesine ve ayrıntılı incelemesine fenomenoloji denir. Olgular, algılar, deneyimler, kavramlar farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu olgular hayatımızda yer almaktadır. Ancak bazı olguları tam olarak algılayamadığımızda bu olguları araştırmak için fenomenoloji deseni karşımıza çıkar ve araştırmaya yol gösterir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarındaki değişiminin belirlenmesi amacıyla fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni ile 1. ve 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen bulgular önce tek tek sonra birbiri ile kıyaslanarak yorumlanmış ve sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarındaki gelişim ortaya konmuştur.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 86 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada öğretmen adaylarının lisans eğitiminin ilk ve son döneminde olmaları örneklem ölçütü olarak belirlenmiştir. Buna göre çalışma grubunda sosyal bilgiler eğitimi alanındaki lisans eğitiminin ilk döneminde olan 1. sınıflar ile lisans eğitiminin son dönemindeki 4. sınıf öğretmen adaylarından çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden kişiler yer almaktadır.

Çalışma grubunda yer alan 1. sınıf öğretmen adayları ile güz döneminde, dördüncü sınıf öğretmen adayları ile bahar döneminde çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun 1.ve 4. sınıf öğretmen adaylarından seçilme nedeni şöyle açıklanabilir: 1. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları lisans eğitimlerinin ilk döneminde sosyal bilgiler kavramı ve içeriği ile yeni tanışmaktadırlar. Güz döneminin ilk haftası itibariyle sosyal bilgiler kavramına ve içeriğine henüz hakim olmadıkları düşünülmektedir. Bu nedenle eğitim sürecinin başlangıcında bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramının mevcut durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Eğitim sürecinin sonuna gelen 4. sınıf öğretmen adayları ise lisans eğitimleri boyunca sosyal bilgiler kavramına ve içeriğine ilişkin pek çok ders almış ve hatta öğretmenlik uygulaması deneyimi yaşamışlardır. Bu durumda kavrama daha fazla hakim oldukları düşünülmektedir. Araştırmanın amacı doğrultusunda her iki grubun bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramının mevcut durumunun belirlenmesi ve bilişsel yapılarındaki değişimin karşılaştırılabilmesi için çalışma grubu bu şekilde belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler

Sınıf Düzeyi	Cinsiyet	N
1. sınıf	Kadın	23
	Erkek	20
4. sınıf	Kadın	22
	Erkek	21
Toplam		86

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan“Çiz-Yaz-Anlat Formu” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çiz-Yaz-Anlat formunu oluşturulurken;

- Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile ilgili literatür tarandı.
- Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile ilgili yapılan çalışmalarda yer alan formlar incelendi (Avcı, 2023, Tiryaki, Zengin ve Çınar, 2021; Ekinci, 2021; Üztemur, 2020; Nacaroglu ve Arslan, 2020; Üztemur, Dinç ve Ekinci, 2020; Üztemur ve Dinç, 2018; Dinç ve Üztemur, 2017).
- Çiz-Yaz-Anlat Taslak Formu oluşturuldu. Sosyal bilgiler alan uzmanının görüşüne başvuruldu. Alan uzmanı görüşme sorularında soru önerileri ve eklemeler yaptı. Form dönütlere göre düzenlendi ve alan uzmanına gönderildi. Formun düzenlenmesi için geri gönderildi. Alan uzmanı iki sorunun çıkarılmasına diğer soruların da daha açıklayıcı yazılması yönünde dönüt verdi. Form alan uzmanın dönütlerine göre tekrar düzenlendi ve tekrar alan uzmanına gönderildi. Alan uzmanı tarafından form onaylandı.
- Çiz-Yaz-Anlat formu tamamlandı ve uygulamaya hazırlandı.
- Taslak formu araştırmanın çalışma grubunda yer almayan 18 öğretmen adayına uygulandı.
- Pilot çalışma sonucunda formda gerekli düzenlemeler yapıldı. Görüşme sorularından 2 tanesi çıkarıldı.
- Düzenlemelerden sonra form uzman görüşüne sunuldu ve uygulamaya hazır hale geldi.

Çiz-Yaz-Anlat Formunun içeriği şu şekildedir:

Çizim aşaması

- İlk aşama çizim aşamasıdır. Bu aşamada öğretmen adaylarından sosyal bilgiler kavramına yönelik 4 karakalem çizimi yapması istenmiştir. 4 karakalem çiziminin nedeni literatürde yer almamaktadır. Ancak bu çalışmada literatürde yer alan çalışmadan esinlenerek karakalem çiziminin sayısı belirlenmiştir (Ekinci, 2021). Çizimlerin birbirleriyle bağlantısının olup olmaması önemli değildir.
- Çizimlerin hemen üst kısmında form ve araştırmacı ile ilgili bilgilendirme yazılmıştır. Burada çalışma hakkında kısa bilgilendirme ve yönerge yer almaktadır.

- Bilgilendirmenin hemen altında yer alan boşluklar dörde bölünüp çizim için bölüm oluşturulmuştur. Burada çizimlerini tamamlayan katılımcıların çizimlerinin neyi ifade ettiğini de yanına açıklamaları istenmiştir.

Yaz aşaması

- Formun ikinci aşamasında çizimlerin katılımcılarda neyi ifade ettiğinin belirlenmesi için çizimlerin bir tanesini seçip sosyal bilgiler ile en çok ilişkilendirdiği bir çizim ile ilgili kompozisyon yazmaları istenmiştir. Bunun için formda kompozisyon yazmalarına dair bir bilgilendirme metni ve alta kompozisyon yazacakları bir şablon oluşturulmuştur.

Anlat aşaması

- Formun üçüncü aşamasında anlat kısmı yer almaktadır. Anlat kısmında katılımcılar ile görüşme yapılmıştır. Görüşme soruları için sorular oluşturulmuştur. Bu sorulardan belirli sorular seçilmiştir. Seçilen sorular danışman ve alan uzmanlarının görüşüne sunulmuş olup danışman ve alan uzmanlarından alınan geri dönütler ile sorularda değişiklik yaşanmıştır. Elde edilen dönütler sonucunda görüşme formu tekrar düzenlenmiştir. Düzenlenen görüşme formunda 1 soru sorulmuştur. Bu soru da KİT ile ilişkilendirilmiştir. KİT bireylere anahtar kavramların verilip ilk akıllarına gelen kavram, kod ya da kelimeleri söyleyerek ya da yazarak gerçekleştirilen alternatif bir ölçme değerlendirme aracıdır (Bahar ve Özatlı, 2003).
- Bu soru kapsamında sosyal bilgiler kavramına yönelik beş kelime yazmaları istenmiştir.
- Formda yer alan verilerin toplanması eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir.
- Araştırmada kullanılan Çiz-Yaz-Anlat Formu Ek 5'te yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinde öncelikle Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan uygulama için izin alınmıştır (23.09.2022-462213). Ayrıca öğretmen adaylarına görüşme formunu uygulamak için Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden izin alınmıştır (21.10.2022-484984). Araştırma verileri araştırmacı tarafından 19.09.2022-20.04.2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu çalışma sürecinde öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerini engellemeyecek şekilde, kendilerinden randevu alınarak yüz yüze görüşme ile veriler toplanmıştır. Toplanan veriler yazılı olarak

kaydedilmiştir. 06.02.2023 yaşanan deprem ile eğitime ara verilmesi nedeniyle verilerin bir kısmı e-mail ve whatsapp aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmada veriler toplanmadan önce öğretmen adaylarına Çiz-Yaz-Anlat Formu ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. 2022-2023 eğitim-öğretim yılının güz döneminde birinci sınıf öğretmen adaylarına Çiz-Yaz-Anlat Formu uygulanmıştır. Veri toplama süresi 30 dakika sürmüştür. Çiz-yaz kısmının verileri analiz edildikten sonra formun anlat kısmını gerçekleştirmek için öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Görüşmede yer alacak öğretmen adayları rastgele seçilmiştir. Bu görüşmeler 10 öğrenci ile bireysel olarak gerçekleşmiştir. 2022-2023 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde ise dördüncü sınıf öğretmen adaylarına Çiz-Yaz-Anlat formu aynı anda uygulanmıştır. Veri toplama süresi 30 dakikadır. Çiz-yaz kısmında 17 kişinin verileri yüz yüze alınmıştır. Kalan 26 kişinin verileri ise e-mail ve whatsapp aracılığıyla formun gönderilip doldurulmasıyla gerçekleşmiştir. Anlat kısmındaki veriler için 10 öğrenci ile görüşmeler gerçekleşmiştir. Bazı öğrencilerle yüz yüze bazı öğrencilerle de e-mail ve whatsapp aracılığıyla formun gönderilmesi ile görüşme yapılmıştır. Veri toplama süreci üç aşamada gerçekleşmiştir.

- Birinci aşamada öğrencilere önceden hazırlanmış formun ilk sayfası verilmiştir. Öğrencilerden sosyal bilgiler denilince akıllarına gelen dört şeyi karakalem ile çizimleri istenmiştir.

Çizimler yapılırken yanlarına bir kelimeyle çizimlerinin ne olduğuna dair açıklama yapmaları istenmiştir.

Öğrencilerden çizimlerini yaparken hiçbir estetik kaygı gütmemeleri istenmiştir. Bunu yaparken çizim yapmayı değil sosyal bilgiler kavramını resimle ilişkilendirmeyi amaçlamalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Birinci aşamadaki hedef öğrencinin bilişsel yapısındaki sosyal bilgiler kavramını açığa çıkartmaktır.

- İkinci aşamada öğretmen adaylarından çizdikleri dört resim içerisinden sosyal bilgiler kavramı ile en çok ilişkilendirdikleri bir tane resmi seçmeleri istenmiştir.

Öğretmen adayları kendilerine verilen formun arka sayfası için seçtikleri bir resmi, sosyal bilgiler kavramı ile ilişkilendirdikleri bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Bu aşamada sosyal bilgileri en çok ilişkilendirdikleri bir çizim ile bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramının nedenleri ile yazıya dökmeleri amaçlanmıştır.

- Üçüncü aşamada öğretmen adayları arasından rastgele seçilen 20 (sekiz 1. sınıf – sekiz 4. sınıf) öğretmen adayı ile yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Görüşmede 1 sorudan yararlanılmıştır. Bu görüşme kapsamında yer alan öğretmen adayları ile gönüllülük esas alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada verilerin toplanmasının hangi işlemlerden geçtiğini ayrıntılı olarak sunmak ve elde edilen verileri ayrıntılı bir şekilde raporlaştırmak araştırmanın geçerliliği için önemli bir ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Geçerlilik kapsamında veriler toplanırken ayrıntılı bilgi toplama, bazı verilerin teyit edilmesine yönelik bireylere ulaşma ve ek bilgiler alınarak araştırmanın geçerliliği artırılmıştır. Toplanan verilerde öğrenci görüşleri doğrudan aktararak alıntılara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmada elde edilen bulguların problem durumuyla tutarlı olması da geçerliliği doğrudan etkilemektedir.

3.5. Verilerin Analizi

İçerik analizinde, var olan verileri tanımlamaya, verilerde fark edilmeyen gerçekleri derinlemesine ve detaylı bir şekilde ortaya çıkarması açısından önemlidir. İçerik analizinde birbirine yakın olan verilerin belirli bir kavram ya da tema etrafında birleştirilerek yorumlanmaya hazır hale getirilir. İçerik analizinde verilerin kodlanması, kodlar yoluyla temalara ulaşılması, bu kod ve temaların düzenlenmesi ve elde edilen bulguların tanımlanması ve yorumlaması aşamaları yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008 s.227). Bu araştırmada Çiz-Yaz-Anlat formunu analiz edilmiştir. Öğretmen adayları tarafından cevaplanan Çiz-Yaz-Anlat formu içerik analizi ile ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Araştırmada ilk olarak pilot çalışmaların analizleri yapılmış ve bu pilot çalışmaya göre de kategori ve şemaların oluşup oluşmayacağı hakkında fikir elde edilmiştir.

Çiz-Yaz-Anlat formunda ilk olarak formların karışmaması ve öğrencilerin gizliliği için formlara Ö.1.1, Ö.1.2, Ö.4.1, Ö.4.2 vb. kodlar verilmiştir.

- Ö: öğrenciyi
- 1 ya da 4 sınıf seviyesini
- Sınıf seviyesinden sonraki sayı da öğrencinin kaçınıcı öğrenci olduğunu ifade eder.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramı ile ilgili bilişsel yapılarının incelenmesi için çizilen çizimlerden hareketle yer alan kodlardan temalar oluşturulmuştur. Çizimlerin analizi aşamasında her bir öğrenci 4 resim çizmiştir. Çizilen bu dört resmin ne olduklarına dair katılımcılar açıklamalarda bulunmuştur. Birinci sınıf öğretmen adaylarının 171 çizim ve 1 boş çizim olmak üzere dördüncü sınıf öğretmen adaylarında da 171 çizim ve 1 boş çizim olmak üzere toplamda 342 adet çizimi analiz edilmiştir. Çizimler

tema, kod ve frekans olarak oluşturulan tablolarda yer almaktadır. Çizimler tablosunun hemen altında bazı katılımcılara ait örnek çizimlere yer verilmiştir.

Kompozisyonların analizi aşamasında öğretmen adaylarının kompozisyonları yer almaktadır. Çizimlerle ilişkilendirilen kompozisyonlar temalaştırılmıştır. Kompozisyonlar tema, kod ve frekans olarak oluşturulan tablolarda yer almaktadır. Tabloların hemen altında temaların her bir maddesini örneklendirecek şekilde katılımcıların yazdığı örnek kompozisyonlar yer almaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramı ile ilgili bilişsel yapılarının incelenmesi için 20 öğretmen adayı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme verilerinin analizi aşamasında görüşmelerdeki soru kapsamında KİT'ten elde edilen kelimeler ile tema, kod, frekans olarak oluşturulan tablolar yer almaktadır.

Güvenirlilik, verilerin bir başka araştırmacı tarafından da analiz edilmesi ve diğer araştırmacı ile sonuçlarının karşılaştırılması gereklidir (Coolican, 2009). Araştırmada elde edilen verilerin her aşaması ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Böylece araştırma açık bir şekilde aktarıldığı için dış güvenirlik açısından önem arz etmektedir. Verilerin analiz edilmesi hususunda bir alan uzmanı ile analiz süreci gerçekleştirilmiştir. Veriler analiz edilirken Çiz-Yaz-Anlat aşamasında yer alan veriler ayrı bir kağıda geçirilmiştir. Bu kağıtta temalar oluşturulmuştur. Analiz, eş zamanlı olarak yapılmıştır ve görüş ayrılığı olan kısımlarda tartışarak ortak karara varılmak üzere sonuca bağlanmaya çalışılmıştır. Araştırılan konu üzerine literatürde yer alan benzer çalışmalar ile elde edilen sonuçlar belirtilmiş olup güvenirlik arttırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Çiz-Yaz-Anlat Formunda yer alan sosyal bilgiler kavramına ilişkin çizimleri, kompozisyonları ve görüşmelerden elde edilen cevapları analiz edilmiş ve tablolaştırılarak açıklanmıştır.

4.1. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1.1. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk aşaması çizim aşamasıdır. Bu aşama katılımcıların sosyal bilgiler kavramını çizimler ile aktardığı kısımdır. Çizimler analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Birinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden çizimlerine yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.1.'de yer almaktadır. Görsel 4.8., 4.9., 4.10. ve 4.11.'de birinci sınıf öğretmen adaylarına ait bazı çizim örneklerine yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular

Çizimler			
Tema	Kod	f	Toplam
Eğitim	Okul	14	36
	Sosyal Bilgiler Dersi	10	
	Kitap	4	
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	3	
	Oyun	3	
	Öğrenci	1	
	Tahta	1	
Birey ve Toplum	Toplumsal yaşam	10	34
	Vatandaş	9	
	Dünya	5	
	Kimlik	4	
	Toplum Kuralları	3	
	Çevreye Duyarlı	3	
Değerler	Sevgi	7	30
	Saygı	6	
	Birlik-beraberlik	5	
	Yardımlaşma	3	
	Hoşgörü	3	
	Duyarlı	2	
	Barış	2	
	Eşitlik	2	
Sosyal Bilimler	Coğrafya	8	20
	Tarih	6	
	Ekonomi	6	
Gelenek ve Görenek	Tarih Bilinci	7	19
	Kültür	5	
	Milli Bayram	4	
	Etkileşim	3	
Yönetim	Seçim	4	12
	M. K. ATATÜRK	4	
	Savaş	2	
	TBMM	1	
	Gençliğe Hitabe ve İnkılapları	1	
Bağımsızlık	Bayrak	4	11
	Vatan	3	
	Başkent	3	
	İstiklal Marşı	1	
Çevre	Güneş	5	9
	Ağaç	3	
	Dağ	1	

Tablo 4.1.'de birinci sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden çizimlerine yönelik oluşturulan kodlar ve temalar yer almaktadır. Temaları oluşturan çizimler 171 adet olup bir tane boş resim vardır. Çizimler aracılığıyla oluşturulan temalar sırası ile “eğitim” (36), “birey ve toplum”(34), “değerler” (30), “sosyal bilimler” (20), “gelenek ve görenek” (19), “yönetim” (12), “bağımsızlık” (11), “çevre”dir (9). Sosyal bilgiler öğretmen adayları en çok “eğitim” teması çevresinde toplanmıştır. Sosyal bilgiler kavramının; “okul”, “sosyal bilgiler dersi”, “sosyal bilgiler öğretmeni” ve “öğrenci” ele alan çizimlerin eğitim-öğretim çevresinde ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Eğitim alanı içersinde yer alan “tahta”,

“*kitap*” gibi eğitim materyalleri bu alanın materyalleridir. “*Oyun*” kodu ise eğitim öğretim sürecinde kullanılan bir tekniktir.

“*Birey ve toplum*” teması kapsamında çizimler yoluyla kodlar incelendiğinde “*toplumsal yaşam*”, “*vatandaş*”, “*dünya*”, “*kimlik*”, “*toplum kuralları*” “*çevre duyarlılığı*”na rastlanmaktadır. Bu kodlar kapsamında sosyal bilgiler, insanın yer aldığı konumları belirten tema tarafından ele alınmaktadır. Toplum kuralları ve çevre duyarlılığı kodları ise insana ait olan kurallar bütününe kapsadığı için birey teması adı altında toplanmıştır.

“*Değerler*” teması içerisinde yer alan çizimlerden hareketle kodlar incelendiğinde, sosyal bilgilerin insanlar arası etkileşimi sonucunda ortaya çıkan ve duygular ile ifade edilen çizimlere rastlanmıştır. Bu çizimlerden; “*sevgi*”, “*saygı*”, “*birlik-beraberlik*” değerlerine yönelik çizimler ön plandadır. “*Yardımlaşma*”, “*hoşgörü*”, “*duyarlı*”, “*barış*”, “*eşitlik*” adlı değerlerin yer aldığı çizimlerde yer almaktadır. Buradan hareketle sosyal bilgilerin değerler ile birleştirici yönünü ön plana çıkarmaktadır.

“*Sosyal bilimler*” temasında “*coğrafya*”, “*tarih*” ve “*ekonomi*” kodları yer almaktadır. Bu tema doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersini tek bir bilim ile sınırlı olmadığını ifade etmişlerdir. Tarih, coğrafya, ekonomi bilimleri üzerinde durulmuştur. Ancak arkeoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, felsefe, sanat, edebiyat gibi sosyal bilgileri oluşturan bilimlere rastlanmamıştır.

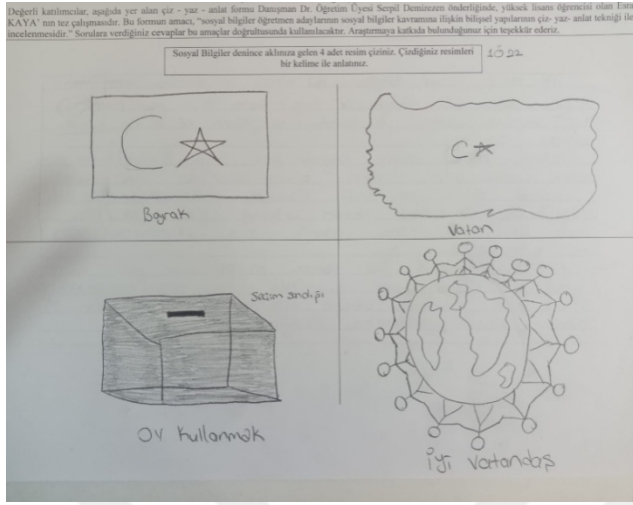
“*Gelenek-görenek*” temasını oluşturan çizimler içerisinde “*tarih bilinci*”, “*kültür*”, “*milli bayram*”, “*etkileşim*” kodları yer almaktadır. Bu çizimler aracılığıyla da sosyal bilgilerin geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi gördüğü açıkça yer almaktadır.

“*Yönetim*” temasını içeren çizimlerden hareketle ortaya çıkan kodlardan hareketle “*M. K. ATATÜRK*”, “*seçim*”, “*savaş*”, “*gençliğe hitabe ve inkılaplar*” ve “*TBMM*” ile ilgili çizimler yer almaktadır. Bu kodlar kapsamında devletin nasıl kurulduğunu ve devletin temel öğelerini neler olduğunu belirten çizimlere yer verildiği tespit edilmiştir.

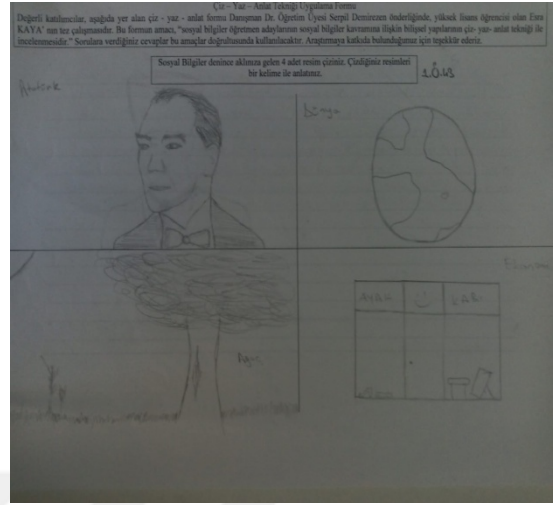
“*Bağımsızlık*” temasını içeren çizimlerden hareketle ortaya çıkan kodlar ise “*bayrak*”, “*vatan*”, “*başkent*”, “*istiklal marşı*”nı içeren çizimlerdir. Devletin kurulmasında etkili olan istiklal marşı ve bayrak gibi çizimlerin yer alması bağımsızlık temasının güçlenmesini ifade eden öğelerdir.

“*Çevre*” teması kapsamında yer alan çizimlerden “*ağaç*”, “*güneş*” ve “*dağ*” kodları oluşturulmuştur. Bu tema kapsamında sosyal bilgilerin doğa ile ilişkisi ifade edilmiştir.

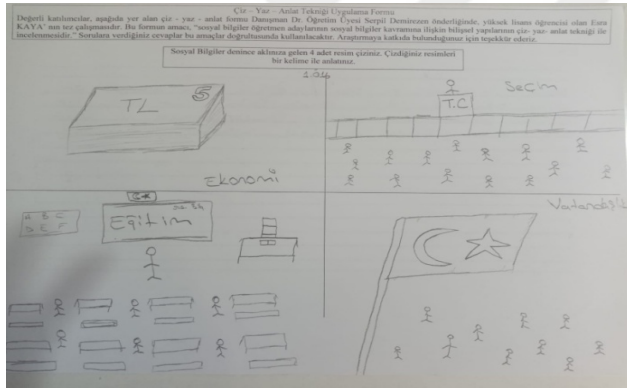
Birinci sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını yansıttıkları çizimlerinden bazıları aşağıdaki gibidir (Görsel 4.8., 4.9., 4.10. ve 4.11.).

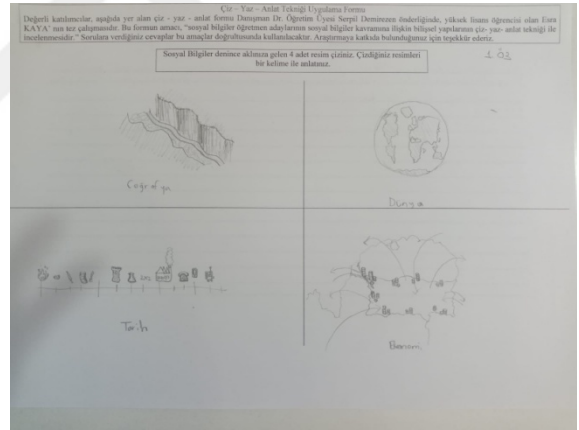
Görsel 4.8. Ö.1.22 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Görsel 4.9. Ö.1.43 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Görsel 4.10. Ö.1.16. Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Görsel 4.11. Ö.1.3 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Yukarıda yer alan görsellerde birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çizimleri yer almaktadır. Görsel 4.8.'de “bayrak”, “oy kullanmak”, “vatan”, “iyi vatandaş” çizimleri ile sosyal bilgiler kavramı ifade edilmiştir. Görsel 4.9.'da “Atatürk”, “dünya”, “ağaç” ve “ekonomi” çizimlerine yer verilmiştir. Görsel 4.10.'da “ekonomi”, “seçim”, “eğitim”, “vatandaşlık” üzerine çizimler çizilmiştir. Görsel 4.11.'de yer alan çizimlerde “coğrafya”, “dünya”, “tarih”, “ekonomi” çizimleri ile sosyal bilgiler kavramını ifade

etmiştir. Bu çizimler ile sosyal bilgiler kavramının bağımsızlık sembolleri ve belirli sosyal bilimleri ele alındığı tespit edilmiştir

4.1.2. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlat Formu’nun ikinci kısmında yazma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramına yönelik kompozisyonları analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Birinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden kompozisyonlarına yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.2.’de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular

Kompozisyonlar		f	Toplam
Tema	Kod		
Toplumsal yaşam	Saygı	6	16
	İnsan	5	
	İyi Vatandaş	3	
	Kardeşlik	1	
	Yardımlaşma	1	
Okul	Sosyal Bilgiler Dersi	5	11
	Eğitim	4	
	Sosyal Bilgiler Öğretmeni	2	
Kültür	Gelenek	5	10
	M. K. Atatürk	4	
	Türk Bayrağı	1	
Çevre	Güneş	2	6
	Işık	2	
	Ağaç	2	

Tablo 4.2. incelendiğinde 43 kompozisyondan elde edilen kodlardan yola çıkarak 4 tema ortaya çıktığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “toplumsal yaşam”(16), “okul”(11), “kültür”(10) ve “çevre” (6) olarak belirlenmiştir. Toplumsal yaşam temasında yer alan kodlar sırası ile “saygı”, “insan”, “iyi vatandaş”, “kardeşlik” ve “yardımlaşma”dır. Toplumsal yaşam temasında “saygı” konusu en çok tekrar eden kod olmuştur. Sosyal bilgilerin değerler kısmında yer almaktadır. Birey ve topluma saygı, farklılıklara saygı, kültürlere saygı gibi birçok etki alanı vardır. Saygı koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“İnsanlara saygılı davranmak, hoşgörülü olmak ve insanları sevmektir. Sosyal bilgiler bence dünyayı, yaşamayı, hayatı, öğreten bir alan. Bu dünyadaki en önemli şeyin hoşgörü, empati ve farklılıklara saygı olduğunu düşünüyorum. Hepimiz insanız ve bunu ilköğretim çağındaki çocuklara anlatacak olan kişiler

bizleriz. Renklere saygı duymayı, cinsiyetlere, yönelimlere, inançlara, düşüncelere ve her türlü görüşe saygı duymayı biz öğreteceğiz.” (Ö.1.32)

Toplumsal yaşam teması adı altında işlenen kodlardan bir diğeri de “*insan*”dır. Sosyal bilgiler temelini oluşturan konunun başında insan gelmektedir. Böylece bu kod sosyal bilgiler açısından önem arz etmektedir. İnsan koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“İnsan kelimesi bütünü kapsıyor. İnsan, bilinçlidir, sorumluluk sahibi, kendini tanıyan, okuyan, araştıran, merhametli, vatanını severdir. Sosyal bilgiler de insan yetiştirmeye çalışır. İyi vatandaş değil, çevreye katkısı olan, sesini çıkarabilen, fikir sahibi olan vatandaş yetiştirmeye çalışır.” (Ö.1.2)

“*İyi vatandaş*” kodu toplumsal yaşam teması altında yer almaktadır. Burada sosyal bilgiler dersinin amacının iyi vatandaş yetiştirmek olduğuna vurgu yapılmıştır. Ancak sosyal bilgiler şu ayrımı da yapmaktadır. İyi insan ve iyi vatandaşlık aynı şey değildir. Her iyi insan iyi vatandaş olamayabilir. Bu yüzden iki nitelik arasındaki fark vardır. İyi vatandaş, değerler, beceriler ve kazanımlar yoluyla öğrencide olması istenen bir niteliktir. Bu maddelerin yanında öğretmenlerinde iyi vatandaş olmayı öğrencilere kendi yaşantıları yoluyla edindikleri bilgileri kullanarak aktardıkları amaçlanmaktadır. İyi vatandaş koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler iyi vatandaş yetiştirmelidir. İyi vatandaş ise çevreye duyarlı olmalıdır. Atık yağları, fazla giysileri, geri dönüşüm çöplerini, su israfını bilen önemseyen bir insan. İyi vatandaş iyi insandır. Bu bilinç küçük yaşta aktarılmalıdır. Ağaç yaşken eğilir. Yolda giderken çöp kovası yoksa cebine koymalı, sokağına, vatanına kıymamalıdır. Ev hanımları atık yağları lavaboya dökmemeli, bulaşıkları su ile değil peçete ile sıyırmalı. Evde bu bilinç olunca okulda da biz aktarırsak çok kolay pekişir. İlerde çocukları her yerin evimiz olduğunu aktarmalıyım. Onlarda bilinçli yetişkin olmalı.” (Ö.1.22)

“*Kardeşlik*” kodu da toplumsal yaşam temasının içerisinde yer almaktadır. Bu konunun kapsamı insanlar arasındaki birlik beraberliktir. Dil, din, ırk farkını gözetmeksizin herkesin bir arada bulunduğu sevgi ve saygı bağı çerçevesinde olduğu bir bağ oluşturmak hedeflenmiştir. Bu bağı oluşturan derslerden birisi de sosyal bilgiler dersi. Kardeşlik koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“İnsanları geleceğe yönlendiren asla geçmişte bırakmayan kardeşlik duygusunu her zaman aksettiren dayanışmayı, birliği ve beraberliği öğreten sosyal bilgilerdir. Birçok alanı içinde barındırır. Sevgiyi, saygıyı hep desteklemiştir. Tüm dünyada unsurlara evrensel olan değerler öğretildiği için bir bakıma empati yeteneğimizde güçlenir. Asla birbirimizi üstün görmeyiz. Biz öğretmenlere çokça değer düşüyor. Geleceğe yatırım yapmak için dünya barışı

sağlamak için çocuklara bu değerleri öğretmeli, onlar arasındaki kardeşlik bağını kuvvetlendirmeliyiz. Sosyal bilgiler dersi tam da bunun için ortaya çıkmış olmalıdır.” (Ö.1.15)

Toplumsal yaşam temasının son kodu “yardımlaşma”dır. Yardımlaşma, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan önemli bir değeri oluşturmaktadır. Sosyal bilgilerin yardımlaşma değerini aktarma konusunda payı azımsanmayacak kadar çoktur. Yardımlaşma koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Yakın arkadaş top oynarken bir çocuğun yere düştüğünü görüp ona yardım eder. Bu örnek yardım etmeyi, insanların birbirlerine iyi davrandığını gösterir.” (Ö.1.9)

“Okul” teması kapsamında “sosyal bilgiler dersi”, “eğitim”, “sosyal bilgiler öğretmeni” kodları yer almaktadır. Okul temasında “sosyal bilgiler dersi” en çok tekrar eden kod olmuştur. Bu kod kapsamında sosyal bilgilerin, sosyal bilgiler dersi ile aktarılacağını ifade etmiştir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersini toplumun gelişimini sağlayan bir ders olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersi koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler toplumu dizginleyen, ülkesini geçmişini, tarihini ve en önemlisi de kendisini bilmesini sağlayan en önemli derstir. Geçmişten ders çıkarıp, geleceğine yön veren bir derstir.” (Ö.1.8)

“Eğitim” kodunun kapsamında öğretmen, ders, etkinlik gibi birçok işlevi bir arada bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının içinde bulunduğu yapıyı sosyal bilgiler ile bağdaştırması önemli bir etkidir. Eğitim koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler deyince aklıma sınıf ve öğrenciler geliyor bu yüzden ikinci resmi (eğitim) resmi seçtim. Öğretmen öğrencilerle sürekli iç içe olmalıdır. Onlara sevgiyle yaklaşmalı bu dersi sevmelerini sağlanmalıdır. Derste çocukları sıkamaları içiden elinden geleni yapıp gerekirse dersi sürekli etkinlikler üzerinden anlatmalı ve işlemelidir. Öğrenciler bir dahaki dersi sabırsızlıkla beklemelidir. ...” (Ö.1.12)

Okul temasının son kodu “sosyal bilgiler öğretmeni” olmuştur. Bu kod kapsamında öğretmen adayları hem geçmiş öğretmenlerinin kendilerine katkısını hem de kendilerinin bu mesleği icra etmeye adım atmaları ile sosyal bilgiler öğretmeni kodu ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler öğretmeni koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler deyince aklıma öğretmen geliyor. Çünkü ben sosyal bilgiler öğretmenimi çok seviyordum ama ileride sosyal bilgiler öğretmeni

olacağımı bilmiyordum. Eğer bilseydim daha çok sever, daha çok verim almak isterdim bu mesleği bana sevdirdiği için. ...” (Ö.1.19)

“Kültür” temasının kodları “gelenek”, “M. K. ATATÜRK” ve “Türk bayrağı”dır. Kültür temasında en çok tekrar eden kod “gelenek” olmuştur. Gelenek, yaşadığı coğrafyayı ve insanını tanımak olarak adlandırılarak sosyal bilgilerle bağdaştırılmıştır. Gelenek koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgilerin önceliği kişiye, kendisine ve üzerinde yaşadığı dünyayı, mensubu olduğu milleti anlatmak, tanıtmaktır. Milletini tanımalı, vatanının tarihini, geçmişini bilmeli, geleceğe o yönde adım atacak doğrultuda geliştirmektir. Gelenekleri, bayramları, toplum örf ve adetlerini benimsetmek, yaşatmak gelecek nesillere doğru ve güncel biçimde aktarılacak için çaba gösteren bu alan topluma, vatana iyi insan görüşüyle hareket eder.” (Ö.1.39)

“M. K. ATATÜRK” sosyal bilgiler ile ilişkilendirilen bir kod olmuştur. M. Kemal ATATÜRK’ün inkılapçı yönü ele alınarak sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirilmiştir. M. K. ATATÜRK koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Seçtiğim resim M. K. ATATÜRK’tür. Çünkü Atatürk bildiğimiz üzere ülkemizin tarihi için çok ama çok önemli bir insandır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı vererek kadınların önemini son derece arttırmıştır. Eğitim ve öğretimi birleştirerek çocuklara daha iyi temel verecek sistem oluşturmuştur... Sosyal bilgiler dersi ise inkılap dersinin çocukların kendi seviyelerine indirgenmiş hali olduğu için M. K. ATATÜRK sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirdiğim resim olmuştur.” (Ö.1.43)

Kültür temasının son kodu “Türk bayrağı”dır. Türk bayrağı ile bir milletin geçmişte verdiği bağımsızlık mücadelesi aktarılmaktadır. Türk bayrağı koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler bana direkt Türk bayrağını anımsatıyor. Çünkü geçmişle, bugünüyle, yarınıyla o bayrağı, o kimliği her haliyle yansıtıyor. Çocuklara o bayrağın vatandaşlığını aktarıyor ve yapmaya çalışıyor. Atalarımızın bayrağımız için akıttığı terleri, kanları, gözyaşlarını anlatıyor. Bayrağa bakınca üzerinde semboller olan bez parçası görmeyi değil, yapılan savaşları, barışları, verilen mücadeleleri, azmi görmeyi sağlıyor.” (Ö.1.21)

Kompozisyonların son teması “çevre”dir. Temanın kodları “güneş”, “ışık” ve “ağaç”tır. Doğa, en az tekrar eden temadır. Doğa temasının tüm kodları eşit olarak tekrar edilmiştir. Bu sebeple kodların sıralaması rastgele yazılmıştır. “Güneş” koduna bakıldığında sosyal bilgileri her gün doğan güneşe benzetmektedir. Güneş koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler eğitimi çocuklukta başlayıp toplumda bulunan tüm insanların ölene kadar ilgilendiği bir daldır. Bu ilgilenme dolaylı ya da dolaysız bir olabilir ama en önemli eğitim gençlikte verilmelidir. Sosyal bilgiler, sürekli gelişmelidir. Sosyal bilgiler bir ülkenin doğan güneşidir.” (Ö.1.38)

Çevre temasının diğer kodu “ışık”tır. Işığın yapay olması ile bu aşamaya gelmesi için belirli işlevlerden geçtiği ve daimi olabilmesi için de bakımının yapılmasının önemi vurgulanmaktadır. Işık koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Ben çizdiklerim arasında en çok 2. numaralı resmi sosyal bilgileri ilişkilendiriyorum. Sosyal bilgileri birçok olayı, davranışı, düşünceyi vb., aydınlattığını, arkalarında buluna sebepleri bize gösterdiğini düşünüyorum. Aynı zamanda bir noktada yapay olduğunu düşünüyorum. Sosyal bilgiler güneş gibi tamamı ile doğal bir aydınlatıcı değildir. Kullanılabilmek için birilerinin onu akıl etmesi, bulması, işlevlendirmesi gerekir. Tıpkı bir ışık gibi etrafı aydınlatır. Bir şeyleri daha iyi görmek için bakımı yapılmalı, gelişimine katkıda bulunmalıyız. ...” (Ö.1.33)

Çevre temasının son kodu “ağaç”tır. Bir ağacın büyüme aşamaları ve çevresine katkısı bakımından sosyal bilgiler ile ağaç birbirine benzetilmiştir. Ağaç koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler de bir derstir, ilimdir. İlimle olan alakası sebebiyle bir ağaç ile benzer olduğunu düşündüm. Zira ağacın yerden beslenmesini sağlayan kökleri, gün ışığından faydalanmasını sağlayan dalları vardır. Ağaç sadece tükenmez aynı zamanda bulunduğu yerdeki havayı temizler. Dalları mahlukata yuva, meyvesi yiyecek, yaprakları toprağa besin, gölgesi insanlara istirahatgah olur. Bu dersin de birçok faydalı yönü bulunması sebebiyle onu bir ağaca benzetmek yanlış olmaz.” (Ö.1.18)

4.1.3. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlat Formu’nun üçüncü kısmında anlatma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramının ile en çok ilişkilendirdikleri 5 kelimeyi yazmaları ve anlatmaları istenmiştir. Veriler analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Birinci sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin anlatımlarına yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.3.’te yer almaktadır.

Tablo 4.3. Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular

Tema	Kod	f	Toplam
Yönetim	İnsan	7	30
	Vatandaşlık	6	
	Toplum	4	
	Kültür	4	
	Demokrasi	3	
	İyi insan	3	
	Vatan	3	
Sosyal Bilimler	Tarih	4	11
	Coğrafya	3	
	Felsefe	2	
	Ekonomi	1	
	Sosyoloji	1	
Değerler	Sorumluluk	3	9
	Değer eğitimi	2	
	Saygı	2	
	Hoşgörü	1	
	Sevgi	1	

Birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik anlatımlarından oluşan kodlardan hareketle ulaşılan temalardan ilki “*yönetim*” temasıdır (f-30). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “*insan*” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı “*vatandaşlık*” kodunu tekrar etmişlerdir. Bir kısmı ise “*toplum*” ve “*kültür*” kavramlarına değinmişlerdir. Bu tema kapsamında en az tekrar eden kodlar ise “*demokrasi*”, “*iyi insan*” ve “*vatan*” kodları olmuştur.

“*Sosyal bilimler*” ikinci tema olarak belirlenmiştir (f-11). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “*tarih*” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı “*coğrafya*” kodunu tekrar etmişlerdir. Bir kısmı ise “*felsefe*” koduna değinmişlerdir. En az tekrar eden kodlar ise “*ekonomi*” ve “*sosyoloji*”dir.

“*Değerler*” üçüncü tema olarak belirlenmiştir (f-9). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “*sorumluluk*” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı “*değerler eğitimi*” ve “*saygı*” kodlarına değinmişlerdir. En az tekrar eden kodlar ise “*hoşgörü*” ve “*sevgi*” kodlarıdır.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler ile ilgili örnek cümleleri aşağıda yer almaktadır.

“İçinde bulunduğu toplumu ve yaşadığı coğrafyayı tarihiyle birlikte bir bütün olarak anlayabilmek.” (Ö.1.2).

“Bir insanın milleti için, kendisi için yaptığı ve yapabileceği değerlerine uygun davranışlardır.” (Ö.1.6)

“Farklılıklara saygılı, ön yargılardan uzak tarihini ve yaşadığı çevreyi bilen öğrencileri yetiştirme çabasında olan bir derstir.” (Ö.1.4)

“İlköğretim seviyesindeki öğrencileri toplumsal yaşama hazırlama amaçlı derstir.” (Ö.1.1)

4.2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Çiz-Yaz-Anlat tekniği ile sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk aşaması çizim aşamasıdır. Bu aşama katılımcıların sosyal bilgiler kavramını çizimler ile aktardığı kısımdır. Çizimler analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden çizimlerine yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.4.’te yer almaktadır. Görsel 4.12., 4.13., 4.14. ve 4.15.’te dördüncü sınıf öğretmen adaylarına ait bazı çizim örneklerine yer verilmiştir.

Tablo 4.4.Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerine İlişkin Bulgular

Çizimler			
Tema	Kod	f	Toplam
Birey ve Toplum	Güncel olaylar	8	34
	Toplumsal yaşam	5	
	Araştırmacı	4	
	Bireysel farklılıklar	3	
	Hayatın içinde	3	
	Küresel vatandaş	2	
	Etkin vatandaş	2	
	Farklı fikirler	2	
	Bilinçli vatandaş	1	
	Küresel bağlantılar	1	
	Mesleklerimiz	1	
	Roller	1	
	Geleneksel çocuk oyunları	1	
Çevre	Doğa	6	29
	Dünya	6	
	Gökkuşağı	3	
	Orman	3	
	Güneş	3	
	Gezegenler	2	
	Sürdürülebilir yaşam	2	
	Ekosistem	1	
	İklim	1	
	Kaya ve parçaları	1	
	Geri dönüşüm	1	
Sosyal Bilimler	Coğrafya	8	25
	Ekonomi	5	
	Tarih	4	
	İnkılap Tarihi	4	
	Hukuk	2	
	Antropoloji	2	
Eğitim	Sosyal bilgiler öğretim programı	9	25
	Okul	3	
	Teknoloji	3	
	Kütüphane	3	
	Disiplinler arası	3	
	Öğretmen	2	
	Sosyal bilgiler aktarımları	1	
	Bloom taksonomisi	1	
Bağımsızlık	Birlik-beraberlik	6	19
	Bayrak	4	
	Türkiye Cumhuriyeti	4	
	Milli mücadele ve halk direnişi	2	
	Vatan toprağı	2	
	Bayram	1	
Yönetim	Adalet	4	15
	M. K. ATATÜRK	3	
	Seçim sandığı	2	
	Temel hak ve özgürlükler	2	
	Seçim	2	
	Demokrasi	1	
	Vatan sevgisi	1	
Araç-gereç	Pusula	5	13
	Harita	4	
	Musluk	1	
	Akvaryum	1	
	Bilgisayar	1	
	Gözlük	1	

Küresel sorunlar	Savaş	5	11
	Doğal afet	2	
	Dünya barışı	2	
	Çevre kirliliği	1	
	Küresel kuruluşlar	1	

Tablo 4.4.'te dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden çizimlerine yönelik oluşturulan kodlar ve temalar yer almaktadır. Temaları oluşturan çizimler 171 adet olup bir tane boş resim vardır. Çizimler aracılığıyla oluşturulan temalar sırası ile “*birey ve toplum*” (34), “*çevre*” (29), “*sosyal bilimler*” (25), “*eğitim*” (25), “*bağımsızlık*” (19), “*yönetim*” (15), “*araç-gereç*” (13), “*küresel sorunlar*”dır (11).

“*Birey ve toplum*” teması kapsamında yer alan çizimlerden oluşan kodlar “*güncel olaylar*”, “*toplumsal yaşam*”, “*araştırmacı*”, “*bireysel farklılıklar*”, “*hayatın içinde*”, “*küresel vatandaş*”, “*etkin vatandaş*”, “*farklı fikirler*”, “ *bilinçli vatandaş*”, “*küresel bağlantılar*”, “*mesleklerimiz*”, “*roller*”, “*geleneksel çocuk oyunları*”dır. Günümüz toplumunun yeniliklere açık olması ve bu yenilikleri hem kendine hem de çevresine aktarması ile sosyal bilgiler dersinin temel yapısını oluşturan çizimlere yer verilmiştir.

“*Çevre*” temasının içeriğine bakıldığında oluşan kodlar “*doğa*”, “*dünya*”, “*gökkuşağı*”, “*orman*”, “*güneş*”, “*gezegenler*”, “*sürdürülebilir yaşam*”, “*ekosistem*”, “*iklim*”, “*kaya ve parçaları*”, “*geri dönüşüm*”dür. Çevre temasında en çok tekrar eden “*doğa*” ve “*dünya*” kodlarıdır. Sosyal bilgiler dersi doğa ile iç içe geçmiş bir ders olduğu için coğrafi öğelerle ifade edilmiştir.

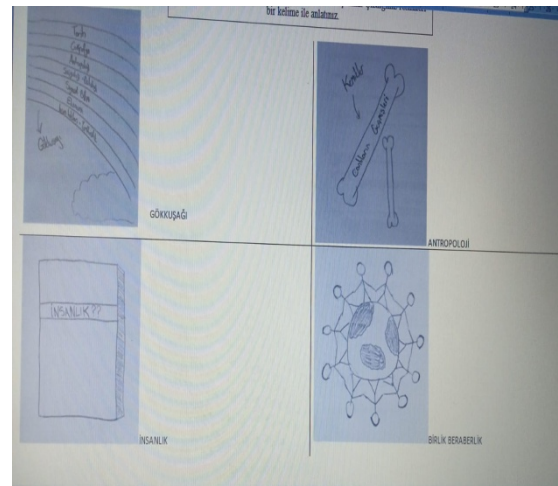
“*Sosyal bilimler*” kategorisinde yer alan kodlar “*coğrafya*”, “*ekonomi*”, “*tarih*”, “*inkılap tarihi*”, “*hukuk*”, “*antropoloji*” bilimleridir. Ancak sosyal bilgilerin psikoloji, sosyoloji, siyaset vb. birçok bilimle de iç içe olduğu düşünüldüğünde belirli bir alana yığılma olduğu görülmektedir.

“*Eğitim*” teması kapsamında çizimler incelendiğinde oluşan kodlar “*sosyal bilgiler öğretim programı*”, “*okul*”, “*teknoloji*”, “*kütüphane*”, “*disiplinler arası*”, “*öğretmen*”, “*sosyal bilgiler aktarımları*”, “*Bloom taksonomisi*”dir. Burada en çok tekrar eden çizimin “*Sosyal bilgiler öğretim programı*” (SBÖP) olması öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersini temelini oluşturan yapının üzerine yönelik bir eğilimin olduğunun göstergesidir.

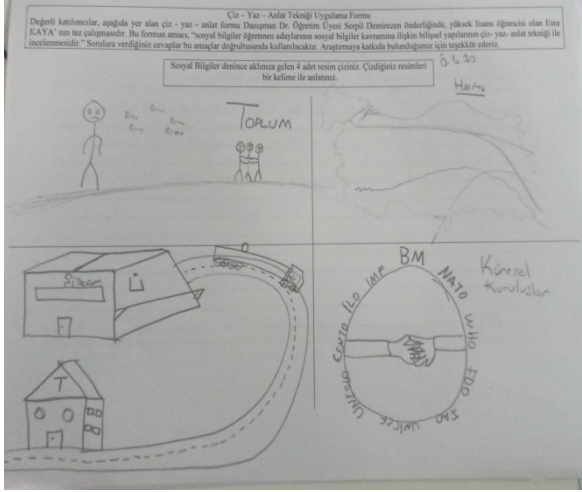
“*Bağımsızlık*” temasını içeren çizimlerden elde edilen kodlara bakıldığında “*birlik-beraberlik*”, “*bayrak*”, “*Türkiye cumhuriyeti*”, “*milli mücadele*”, “*halk direnişi*”, “*vatan toprağı*”, “*bayram*”dır. En çok tekrar eden kod “*birlik-beraberlik*” olmuştur.

“Araç-gereç” temasının içeriğine bakıldığında oluşan kodlar “pusula”, “harita”, “musluk”, “akvaryum”, “bilgisayar”, “gözlük”tür. Burada sosyal bilgiler dersinin sadece bilim ile ifade edilmediğinin, günlük hayatta da yer alan nesnelerin sosyal bilgiler için ifade edilebileceğini kanıtlar niteliktedir.

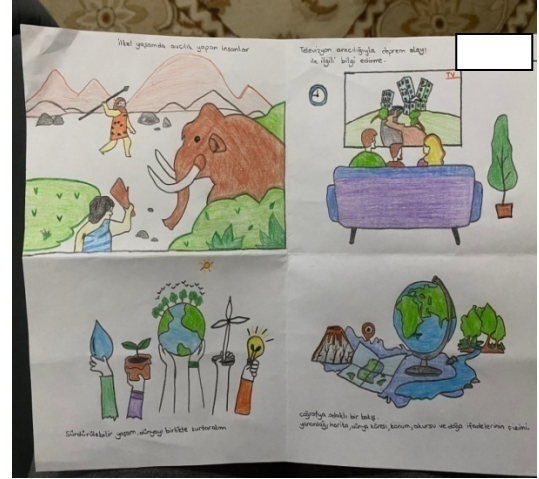
Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını yansıttıkları çizimlerinden bazıları aşağıdaki gibidir (Görsel 4.12., 4.13., 4.14. ve 4.15.).

Görsel 4.13. Ö.4.34 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Görsel 4.14. Ö.4.10 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Görsel 4.15. Ö.4.29 Kodlu Öğretmen Adayının Çizimi

Yukarıda yer alan görsellerde dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çizimleri yer almaktadır. Görsel 4.12.'de “sosyal bilgiler öğretim programı”, “farklı fikirler”, “güncel olaylar” ve “sosyal bilgiler aktarımları” çizimler yoluyla ifade edilmiştir. Görsel 4.13.'te “gökkuşağı”, “antropoloji”, “insanlık”, “birlik-beraberlik” çizimlerine yer verilmiştir. Görsel 4.14.'de “toplum”, “harita”, “üretim-dağıtım-tüketim ağı” ve “küresel kuruluşlar” üzerine çizimler yer almaktadır. Görsel 4.15.'te yer alan çizimlerde “avcılık”, “güncel olay”, “sürdürülebilir yaşam” ve “coğrafya” çizimleri ile sosyal bilgiler kavramı ifade edilmiştir. Bu çizimler incelendiğinde sosyal bilgileri oluşturan yapılar ile zaman içerisinde değişen koşullar çerçevesinde önem kazanan konular üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.

4.2.2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlat Formu'nun ikinci kısmında yazma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramına yönelik kompozisyonları analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden kompozisyonlarına yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.5.'te yer almaktadır.

Tablo 4.5. Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarına İlişkin Bulgular

Kompozisyonlar			
Tema	Kod	f	Toplam
Eğitim	Sosyal bilgiler öğretim programı	4	12
	Disiplinler arası	3	
	Öğretmen	2	
	Sosyal bilgiler aktarımları	1	
	Okul	1	
	Kitap	1	
Yönetim	Temel hak ve özgürlükler	3	10
	Türkiye	2	
	Bütünlük	2	
	Birlik beraberlik	2	
	Seçim	1	
Birey ve Toplum	Küresel vatandaş	3	8
	Hayatın içinden	2	
	Toplumsal yaşam	2	
	İnsanlık	1	
Geçmiş ve Gelecek	Tarih	4	7
	Savaş	2	
	Avcılık	1	
Çevre	Dünya	3	6
	Pusula	1	
	Orman	1	
	Kaya ve parçaları	1	

Tablo 4.5. incelendiğinde 43 kompozisyondan elde edilen maddelerden yola çıkarak 5 tema ortaya çıkmıştır. Bu temalar sırasıyla “eğitim” (12), “yönetim” (10), “birey ve toplum” (8), “geçmiş ve gelecek” (7), “çevre” (6) olarak ortaya çıkmıştır. “Eğitim” teması adı altında yer alan “sosyal bilgiler öğretim programı”, “disiplinlerarası”, “öğretmen”, “sosyal bilgiler aktarımları”, “okul” ve “kitap” kodları yer almaktadır. Eğitim temasında en çok tekrar eden kod “sosyal bilgiler öğretim programı” olmuştur. Bu maddeye göre öğretmen adayları sosyal bilgiler dersini oluşturan temel yapıyı ele almışlardır. Öğretim programına hakimiyet, ders hakimiyeti kadar etkili olduğu için sürece öncelikle öğretim programı ile başlanmalıdır. Sosyal bilgiler öğretim programı koduna yönelik öğretmen adaylarının görüşü şu şekildedir:

“2. resmi seçiyorum. Çünkü bir dersin en temel unsuru öğretim programıdır. Bu unsur dersin kapsamını belirler. İçeriğinde derse yönelik özel amaçlar, değerler, beceriler, dikkat edilmesi gereken hususlar, programın yapısı ve sınıflara göre kazanımlar sıralanmıştır. Bu öğelerin bütünü bir dersin oluşumunu belirlemektedir.

Sosyal bilgiler de bir ders olduğu için sosyal bilgiler öğretim programı bizim temellerimizi oluşturur. Kök değerler dışında kendi dersimizde ait değerlerin olması kendi dersimize göre kazanımların yer alması, programda dikkat edilecek hususlar, disiplinler arası yaklaşımdan, değer ve becerilerin kazanımlarla ilişkilendirilmesinden vb. birçok etkenden bahsedilmektedir.

Sonuç olarak sosyal bilgiler dersini anlamamız, anlamlandırmamız ve aktarmamız için öncelikle öğretim programına hakim olmalıyız.” (Ö.4.17)

“Seçtiğim birinci resimdir. Çünkü öğretim programında yer alan kazanımlar öğrencilere kazandırılmak istenen şeyler olup öğrenme süreci tamamlandıktan sonra çıktıların nasıl olması gerektiğini açıklayan ifadelerdir. Öğretim programı ve ders programının en önemli içeriğidir. Kazanımlar olmazsa dersin içeriğinin ulaşmak istenilen düzeylerin bir anlamı olmayacağı gibi etkin vatandaş kavramının içi boşalır.

Kazanımların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeylerde hazırlanması ile çok yönlü geliştiren bir öğretim programı ve bu kazanımların bireylere aktarılmasıyla çok yönlü bireylerin yetişmesi kaçınılmaz olacaktır.” (Ö.4.15)

Eğitim teması adı altında işlenen kodlardan bir diğeri “disiplinler arası”dır. Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, sanat tarihi vb. birçok bilimin konularını bünyesinde toplayan bir derstir. Bu koda yönelik öğretmen adaylarının görüşü şu şekildedir:

“2. resmi seçiyorum. Çünkü tarih, coğrafya, felsefe, antropoloji, sosyoloji psikoloji vb. birçok bilimi ortada birleştiren bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin kapsamında birçok öğrenme alanı vardır bu öğrenme alanları birden çok dersin içeriğinin sınırlandırılmasıyla öğrencilere aktarılmaktadır.

Birey ve toplum öğrenme alanında psikoloji ve sosyoloji, kültür ve miras tarih, insanlar yerler ve çevreler coğrafya, bilim teknoloji toplum yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşünme, üretim dağıtım tüketim ekonomi, etkin vatandaşlık siyaset, hukuk ve sosyoloji, küresel bağlantılar bilgi, teknoloji vb. birçok alanı içerisinde barındırmaktadır.

Öğrenciler öğrenme alanları ile birçok farklı bilim dalını bir arada görebilmekte ve bilgi sahibi olabilmektedir. Bu yüzden sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası olması kaçınılmazdır.” (Ö.4.30)

“... Çünkü sosyal bilgiler dersinin diğer ders branşlardan farkı çok disiplinli bir ders olmasıdır. Tarih, coğrafya, felsefe hukuk, ekonomi, psikoloji vb... disiplinleri kapsamı sayesinde birçok yönden öğrenciyi geliştirir ve hem öğrencinin hem de öğretmenin gelişimine katkı sağlar. Kişinin hayata bakış açısını genişleterek daha geniş perspektiflerden öğrencinin farklı konuları farklı bakış açılarıyla çözmesine olanak sağlayan çoklu disiplinlik, konu çeşitliliği sayesinde kişinin genel kültür seviyesini artırarak kişiyi entelektüel yönüyle öne çıkarır.” (Ö.4.43)

Eğitim teması adı altında yer alan kod “sosyal bilgiler aktarımları”dır. Sosyal bilgiler aktarımları birden çok şekilde karşımıza çıkar ancak sosyal bilgiler öğretim programında iki aktarım yer almaktadır. Bunlar sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı araştırmacı aktarımları olarak ele alınmıştır. Bu koda yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“... Çünkü genel kültür ve alan hakimiyetine hakim olunca sosyal bilgiler dersini nasıl aktarmalıyım sorusu takılıyor aklımıza. Nasıl öğretmeliyim? Bunun cevabını öğretim programında belirtiliyor. Burada hem sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler hem de yansıtıcı araştırmacı olarak sosyal bilgiler aktarımı yer almaktadır.

Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler aktarımında öğrencinin tam bir bilim insanı gibi her alanı bilmesi istenmektedir. Yansıtıcı araştırmacı olarak sosyal bilgilerde ise öğrencilere bireysel ve toplumsal konularda problemi tanıma, analiz ve karar verme becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır.

Sorunun cevabının öğretim programından almaktayız. Aktarımlar günümüz eğitim sisteminin amacının yansıttığı için sosyal bilgiler aktarımları sosyal bilgilerin saç ayağını oluşturmaktadır.” (Ö.4.14)

Eğitim temasında yer alan bir diğer madde “okul”dur. Okulun bir çatı olduğu, içerisinde bulunan tüm unsurların da bu yapının bütünü oluşturduğu ve yapının bireyleri yetiştirmek için önemli olduğu vurgulanmıştır. Okul koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler isminden hareketle insan ve daha genel anlama gidilirse toplumum eğitilmesini, geliştirilmesini temel alan derstir. Bireyin ve toplumun sorumluluk bilinci ve vatandaşlık gereği görevi doğrultusunda yol haritası olan görevleri üstlenmiştir.

Okul, öğrenci ve öğretmenler gibi bireyleri bir araya getirerek yeterli ortamlarda bilginin yollayıcı ve alıcı bireylerini bir araya getirdiği akla gelmektedir. Öğrencilerin çocukluk evresinden birey olmasına yönelik ilk adımların atıldığı dönemde okul önemli bir durumdadır.

Okulun oluşturduğu çok çeşitli ortam farklılıkları görmeyi en yakından görmeyi sağlayan ortamlardandır. İnsanın kendi benliğini şekillendirmesi, görevlerini bilmesi, toplumsal kimlik kazanması, çeşitli yetilerini ortaya çıkarması gibi sonuçları doğurmaktadır. Genel anlamda sosyal bilgiler denilince öğrenci, okul, öğretmen sisteminin bir arada işleyişi yankı uyandırmaktadır.” (Ö.4.38)

Eğitim temasının son kodu “kitap” olmuştur. Bireylerin hayata bakış açısının oluşmasını ve genişlemesini ifade eder. Kitap koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Kitaplar, bireye görüş esnekliği sağlayan, ufku genişleten, geniş bir dünya perspektifi kazandıran, çeşitli olaylara farklı yönlerden bakabilmeyi, farklı tecrübeler ışığında durum analizleri yapabilmelerine olanak sağlar. Bireylerin düşünme biçimlerine yön veren rehberlerdir.

Sosyal bilgiler ışığında düşündüğümüzde derslere katılım sağlayacakları bilgi donanımına da katkı yaptıkları ve böylece sınıftaki diğer öğrencilerin hem bu bilgilerden yararlandıkları hem de kalıcı öğrenmeye zemin hazırladıklarını fark ettikleri bir araç olduğu ortaya çıkacaktır. Diğer bir yandan sosyal bilgiler hayatla iç içe ve tüm sosyal disiplinleri barındırması bakımından öğrenciler kitaplarda okudukları türlü içeriklerle ilişki kurabilecek ve böylece yadsınamayacak derecede bilgileri kat kat artacaktır. Hayata bakış açıları farklılaşacak, sıg düşüncelerden oldukça uzaklaşacaklardır. Böylece yaşadıkları toplumu dinamik, güçlü ve eşsiz kılan atılımlarda bulunabilecek ve bunu yapabilecek cesareti her daim kendilerinde bulabileceklerdir.

Hayatı güzel kılan, renklendiren ve huzurlu yapan kitaplardır. Bir bitkinin suyu gibidirler, bitkiye can veren su gibi, insanlara da can veren, kalplerine ısıltı katan, yaşama coşkusu veren, üretebilme hazzını yaşatan yine kitaplardır.” (Ö.4.25)

“Yönetim” teması bir diğer tema olarak belirlenmiştir. Yönetim temasında sırasıyla yer alan kodlar “temel hak ve özgürlükler”, “Türkiye”, “bütünlük”, “birlik-beraberlik”, “seçim” olarak belirlenmiştir. Yönetim teması adı altında en çok tekrar eden kod “temel hak ve özgürlükler”dir. Temel hak ve özgürlüklerini bilen, kullanan etkin vatandaşlar yetiştirmek amaçlanmaktadır. Temel hak ve özgürlükler koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgilerin amacı etkin ve katılımcı bir vatandaş yetiştirmektir. Bu yüzden çizmiş olduğum ikinci resmi seçiyorum... Temel hak ve özgürlüklerini bilen bir vatandaş ülkesi için verimli ve faydalı bir bireydir. Negatif, pozitif ve katılımcı statüdeki haklarından haberdardır. Sorumluluklarının bilincindedir. Demokratik sürece katkı sağlamayı bilir. Yeri geldiğinde oy kullanarak ülke yönetiminde söz söyleyebilir. Haklarını gözeterek adalet kavramına katkı sağlar. Bu sürecin içerisinde yer alarak çevresindeki kişileri uyum içerisinde yaşamayı bilir. Birey, örneğin çevre hakkının bilinciyle önce kendisi çevreye karşı duyarlaştıır. Daha sonra ise öğrendikleriyle ailesini ve diğer etkileşimde bulunduğu kişileri çevre konusunda bilinçlendirebilir. Böylelikle insanların pozitif statüde yer alan çevre hakkından haberdar olmalarını sağlayabilir. Çevreyi sadece kendisi için değil toplum için ülke için evrensel bir düzen için korumak gerektiğini, temiz tutması gerektiğini, çevreye zarar vermemesi gerektiğini çok iyi bilir...” (Ö.4.2)

Yönetim temasının bir diğer kodu “Türkiye”dir. Türkiye’nin haritadaki yerinden hareketle bireylere bu coğrafyanın bilinmesi gereken özelliklerini ve kültürünü aktarmanın öneminden bahsedilmiştir. Bu coğrafyada meydana gelen ya da gelecek olan problemleri çözmede etken bir şekilde hareket etmeyi dile getirmiştir. Herkesin üzerine düşen görevleri

yerine getirmesinin öneminden bahsedilmektedir. Türkiye koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“...Sosyal Bilgilerin ortaya çıkış temelinde iyi bir vatandaş yetiştirmek vardır. İyi bir vatandaşın olması için devletin olması gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nin de devamlılığında iyi vatandaşlar şarttır. Bu doğrultuda da haritamızı yani devletimizi ele alarak onunla ilgili özellikleri bireylere öğretmeli, aktarılması gereken özellikleri aktarmalıyız. Ancak bu süreçte en önemlisi de problem çözme yeti öğrencilere kazandırmalıyız...” (Ö.4.4)

Yönetim temasının bir diğer kodu “bütünlük”tür. Bütünlük kodu ile dünya, toplum ve bireyin sosyal bilgiler ile bağı anlatılmaktadır. Bütünlük koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“... Çünkü bu resimde bir çark ele alınmaktadır. Bu çarkın dişleri birbirleri olmadan hareket edememektedir. Bu çarkın 3 başlığı da sosyal bilgileri içeren dünyayı, toplumu ve bireyi ifade etmektedir. Dünyayı ilgilendiren her konu toplumu ve toplumu oluşturan bireyleri kapsar. Böylece birbirleri olmadan hareket etmeyen ve bütünlüğü sağlamaya çalışan çark sosyal bilgilerin temellerini oluşturmaktadır.” (Ö.4.11)

Yönetim teması ile ele alınan bir diğer kod “birlik beraberlik”tir. Buradan hareketle dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin birlikte farklılıklarımıza saygılı olarak yaşamayı anlatmaktadır. Doğal afetler sonucunda da toplumun fertleri olarak birbirimize destek olmanın öneminden bahsedilmektedir. Birlik beraberlik koduna yönelik öğretmen adaylarının görüşü şu şekildedir:

“Çünkü sosyal bilgilerin birleştirici ve bütünleştirici bir gücü olduğuna inanıyorum. Bu yüzden resimde çocukların beraber oyun oynadıkları bir tasvir edip çizdim. Çocukların bu ders kapsamında dışlamaması gerektiği ve bütünleştirici bir hedefi doğrultusunda çocukların birbirlerini sevmesi ve ayrım yapmadan oyun oynamaları dersin hedefine ulaştığını söyleyebiliriz. Dili, dini, ırkı ne olursa olsun herkesin aynı olduğu, eşit olduğu, düşüncesini benimsetmeye çalışan sosyal bilgiler dersidir. Çocukların okulda bir arada ve birlikte hareket etmesini sağlayarak amacına uygun olarak işlenen bir der olduğunu ve bunu resimde çocukların birlikte oyun oynayarak birbirlerinin farklılıklarına saygı duyarak bunu yapmalarının temel amacını yerine getirdiğini söyleyebiliriz.” (Ö.4.23)

“Toplum olarak birlik olmayı, hep birlikte davranmayı bilen bir milletiz çok şükür. Mesela yaşanan depremler ve sel felaketleri... Bize bir şey olmadı diyip bir kenara çekilmek yerine hep beraber olduk ve yaralarımızı sarmaya çalıştık. Gerek maddi gerek manevi birbirimize destek çıktık. Toplumun bir ferdi, bu bütünün bir parçası olduğumuzun bilinciyle hareket ettik. Kendimizi bu

bütünün dışında görmek akıldışı bir görüş olsa gerek. Sosyal bilgiler denince aklıma birlik olmak geldi. Çünkü ülkem son zamanlarda zor zamanlar geçiriyor.” (Ö.4.19)

Yönetim temasının son kodu “seçim”dir. Bireylerin kendi görüş ve düşüncelerine göre özgürce seçim yapmaları ifade edilmektedir. Sosyal bilgiler dersinde de etkin vatandaşlık kapsamında seçim, oy, yönetim biçimleri vb. birçok konu ele alınmaktadır. Seçim koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“İnsanların oy kullanmasını etkin vatandaşlıkla ilişkilendiririm. Sosyal bilgiler dersinde de 4. sınıftan itibaren vatandaşlık bilinci kazandırılmak istenmektedir. Her insanın görüşünün, düşüncelerinin, fikirlerinin önemli olduğu önemsenmesi gerektiği ifade edilmektedir...” (Ö.4.12)

Kompozisyonlar kapsamında bir diğer tema “birey ve toplum” teması olarak belirlenmiştir. Birey ve toplum temasında yer alan sırasıyla “küresel vatandaş”, “hayatın içinden”, “toplumsal yaşam” “insanlık” kodları yer almaktadır. “Küresel vatandaş” maddesi en çok tekrar eden kod olmuştur. Küresel vatandaş kodu kapsamında bireyin din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insan olarak değerlendirildiği bir dünyaya evrildiği ifade edilmektedir. Küresel vatandaş kavramının oluşmasında ve gelişmesinde sosyal bilgiler dersinin etkisinden bahsedilmektedir. Küresel vatandaş koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“...Günümüz dünyasında artık ayrı ayrı vatandaşlıklardan ziyade küresel bir vatandaşlık konuşulmaya, araştırmalar, makaleler ve kitaplar yazılmaya başlandığını görmekteyiz. İnsanların ırk, etkin kökenlerinden ziyade ‘insan’ olarak merkeze alınmasını ve bu yönde tek bir vatandaşlık çerçevesinde adımlar atıldığını görmekteyiz. Yeni oluşabilecek bu yöndeki bir küresel vatandaşlıkta da, sosyal bilgiler disiplinine büyük sorumluluklar düşmektedir. Çünkü sosyal bilgiler yukarıda da belirttiğim gibi her türlü durumlarda insanların birlikte somut adımlar atarak hareket etmelerine, ‘birlik’ duygusunu inşa ederek ortak bir paydada buluşabilmelerine zemin hazırlayacak olan bir disiplindir. Bunun en güzel örneğini sosyal bilgiler dersinin ortaya çıktığı yer olarak kabul edilen Amerika Birleşik Devletleri’nde görmekteyiz. Bilindiği gibi Amerika birçok etkin kimlikten oluşan bir insan yapısıyla 18. yüzyılın son çeyreğinde kurulmuş bir devlettir. Burada birçok farklı kimlikten oluşan bir devletin ortak bir kültür oluşturma çabasıyla birlikte ‘sosyal bilgiler’ dersi adı altında zemin oluşturduklarını görmekteyiz.

Sonuç olarak yeni kurulmaya çalışılan küresel vatandaşlık anlayışı da bu kapsamda değerlendirilebileceğini ve sosyal bilgiler dersinin çok büyük bir rolünün olduğu anlaşılmaktadır. Yaşamış olduğumuz dünyayı ilgilendiren her türlü durum karşısında; felsefi, psikoloji, sosyoloji, tarihsel ve mekansal birçok disiplinde gerçekleşen olayların anlamlandırılması, aktarılması ve kazandırılması

kapsamında karşımıza sosyal bilgiler disiplininin ortaya çıktığını ve bu anlamda ne kadar büyük bir misyonu olduğunu da bizlere göstermektedir.” (Ö.4.35)

Birey ve toplum teması içerisinde yer alan “*hayatın içinden*” kodu bir diğer kodudur. Hayatın içinden maddesine bakıldığında sosyal bilgiler dersinin gündelik hayat ile bağlantılı olduğunu ve bu bağlantıyı birçok ders ile bağdaştırıldığı ifade edilmiştir. Hayatın içinden koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Hayatın içinden bir ders olan Sosyal Bilgiler öğretimi bu görselimde resmetmek istedim. Sosyal Bilgiler dersimiz bizi teorik olarak hayata hazırladığı gibi ayrıca gündelik hayata en uygun olan bir dersimizdir.

Bunun içindir ki sosyal bilgiler dersimize her şeyden daha fazla yer verilmelidir. Ders kitabımızın içinde gündelik hayatta işimize yarayacak birçok konu bulunmaktadır. Coğrafya konularımız ile yaşadığımız evren ve dünyamız; Tarih konularımız ile dünyanın var oluşundan itibaren günümüze kadar geçen bütün olay ve olguları en derinlemesine ele alıp her olay ve olgudan farklı sonuçlar çıkarmaktayız. Sorunlarımız tekrar etmemesi için yaptığımız hatalarımızdan dersler çıkararak ve günümüze uyarlayarak konularımızı pekiştirmekteyiz. Sosyal Bilgiler aynı zamanda bizler için hayatımızın özetidir. Konularımız üzerinden sosyalleşmeyi, iletişim kurmayı, sosyal çevremizle güçlü bağlar kurmamız için bize yol gösteren içeriklere sahiptir. Bunun yanı sıra adalet ve hukuk konularımız ile etkin vatandaşlık görevlerimizi ve hak ve sorumluluklarımızı çok küçük yaşlardan itibaren çocuklarımızı aktarmakta ve bilinçli birer vatandaş olmaları için konuların üzerinde durulmaktadır. Hak ve sorumluluklarını farkında olan etkin bir vatandaş olmaları için adalet konularının üzerinde çok sık durulmaktadır. Sosyal Bilgiler aynı zamanda bir hayat öğretmeni olduğu için en önemli konusunun biride eğitimidir. Gündelik yaşamı yaşatarak çocuklarımıza öğretmektedir.” (Ö.4.40)

Birey ve toplum temasının bir diğer kodu “*toplumsal yaşam*”dır. Dünyada bazı dönemlerde insanlığı etkilendiği süreçler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bu süreçler sonucunda ortaya çıkan toplumun değişimini kaçınılmazdır. Toplum koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“İnsan paleolitik dönemden başlayarak doğaya hakim olma, doğayı tanıma mücadelesi vermiş, bununla beraber kendini ve evreni anlamaya çalışmış. Neolitik döneme geldiğinde insanlık tarihinde bir devrim niteliğinde olan tarımı başlatmış ve yerleşik hayata geçmiştir. Böylece ilk köy yerleşmelerini oluşturmuş bir amaç doğrultusunda bir araya gelmiştir. Toplum oluşmaya başlamış toplumsal iş bölümü ve ilk meslekler ortaya çıkmıştır.

Zaman içerisinde kendi kültürel yapısını ve kimliğini oluşturmuş olan toplumlar diğer toplumlarla etkileşime geçmiştir. Tarih öncesi dönemlerin her coğrafyada aynı zaman dilimi içinde yaşamaması toplumların etkileşimi açısından

önemlidir. Tarih öncesi dönemlerin farklı coğrafyalarda tarihsel sıra atlanarak yaşanması toplumsal etkileşimin en önemli göstergesidir. Bu etkileşim gerek istila gerek savaş gerekse ticaretle meydana gelmiştir. Zaman ise etkileşimde değişikliği beraberinde getirmiştir. Sanayi devrimi ile üretimde değişiklik yaşanmış bu değişiklikle toplumun şehirlere göç etmesi beraberinde getirmiştir. Günümüz devlet anlayışı ortaya çıkmış bu anlayış her alanda rekabeti de beraberinde getirmiştir. Ekonomiden sağlık sektörüne, ulaşımdan ülke savunma sanayisine kadar birçok alanda bilimsel ve teknolojik gelişmeler yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. Bu mücadeleler topluma ve devletlere canlılık kazandırmaktadır. “

“Üretmeyen bir toplum yok olmaya mahkumdur.” (Ö.4.31)

Birey ve toplum temasında son olarak yer alan kod “insanlık”tır. İnsanlığın nerede başladığı, neyi kapsadığı, içeriğinin ne olduğu sorusu aklımıza takılır ve bu sorulara yanıtlar ararız bu soruların cevabının birçok bilimi kapsayan bir derste bulabileceğimiz belirtilmiştir. İnsanlık koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Bu resim ne mi anlatıyor? Bu resmi seçtim çünkü, ne anlattığı tam belli olmadığı ve açıklama gereği duyduğum için seçtim. İnsanlık denince aklımıza ne gelir ilk başta? Dünyadaki en akıllı varlık mı? Düşünebilen tek canlı türü? Bunları geçip ‘İnsanlık Tarihi’ desek mesela... İnsanlık tarihi deyince ne gelebilir aklımıza? Var olduğundan beri nasıl yol kat ettiği, dünyaya neler kazandırdığı ya da neler kaybettirdiği? Peki ya, insanların tarihi neyle başladı?

İnsanlık tarihi, insan var olduğundan bu yana çok eskiye dayanmakla birlikte sürekli değişim içinde olan ve canlı cansız her şeyle ilişkili bir kavramdır. İlk çağ yazının icadı ile başlamıştır fakat bu ilk çağdan önce insanların bir tarihi olmadığını mı gösterir? Hayır göstermez, sadece bilmiyoruz. İlk çağ, orta çağ, yeni çağ, yakın çağ yani günümüz. Bu kitabın içerisinde insan ve insana dair ne varsa hepsinin bulunmakta olduğunu düşünelim. Kim bilir kaç sayfa olur bu kitap, bilemeyiz. Kitabın adı “İnsanlık?” çünkü ‘tarihi’ diyemeyiz sadece ‘değişimi, süreci, geçmişi, geleceği, şu anı...’ gibi birçok şey diyebiliriz. Bu sebeptendir, iki soru işareti koydum sonuna. Benim için sosyal bilgiler de bunun gibi, insan ile ilgili birçok kavramı geçmişten günümüze hatta gelecek üzerinden de ele alan bir ders. İçeriği o kadar geniş ki, insanların dünyaya ilk geldiğinden bu yana geçirdiği tüm evreler yaşadığı tüm şeyler kadar derin. Sosyal bilgiler, geniş kapsamlı konulara sahip; siyasetten ekonomiye, coğrafyadan tarihe birçok konu içermektedir.

Sonuç olarak, benim için bir insan yapısı ne kadar karmaşık ve bir insanın kökenleri ne kadar uzun zamana dayanıyorsa sosyal bilgiler de bir o kadar karmaşık kavram içermekte ve bir o kadar uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Kısacası, insan var olduğundan bu yana sosyal bilgilerde hep var olmuştur. Keza, insan kavramı sona erse bile sosyal bilgiler varlığını hep koruyacaktır.” (Ö.4.34)

Geçmiş ve gelecek teması kapsamına sırasıyla “tarih”, “savaş”, “avcılık” kodu yer almıştır. “Tarih” maddesi diğer maddeler arasında en çok tekrar eden kod olmuştur. Tarih’in bir bilim olması ve sosyal bilgileri oluşturan bilimlerin başında gelmesi, onların bağlantısını kuvvetlendiren en önemli etkidir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi tarih dersinin küçük yaşlarda öğrencilere aktarılmasında rol almaktadır. Bu bilgilerden hareketle öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Tarih, geçmiş zamanın incelenmesi bilimidir. “Tarih” geçmiş zamanda olan olayların incelerken aynı zamanda bu olaylarla ilgili bilgilerin keşfedilmesine, toplanmasına, sunulması ve yorumlanmasına yardımcı olan bir bilim dalıdır.

Türklerin tarihte sahne almaya başlaması günümüzden binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Türklerin en önemli varlıkları bağımsızlıkları olduğu için başka devletlerin boyunduruğu altında yaşamaktansa başka yerlere göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bu yüzdendir ki Dünya’nın birçok yerine yerleşmişler ve birçok devleti de etkilemişlerdir. Devletlerarası politikalar ile tarihe adını altın harflerle yazdırmayı başarmışlardır.

Devletlerarası politikaların yanında devletin içini, işleyişini de öğrenmek gerekmektedir mutlaka. Devlet içinde olumlu ve olumsuz olaylar olmuştur. Bu olaylara bakarak ders çıkarmak ve geleceğimize ona göre yön verebilecek olmamız tarih biliminin bize sağladığı en büyük yarardır. Orhun Kitabelerine bakarak sosyal devlet anlayışının önemini, Kürşad isyanına bakarak Türkler için bağımsızlık kavramının ne ifade ettiğini, Cumhuriyet döneminde kadınlara verilen hakların önemini, milli mücadele döneminde birlik ve beraberliğin inanılmaz gücünü görebiliriz. Bu örneklerle zıt örnekler vermek gerekirse de; 2. Abdülhamit Han’ın 1877-1878 Osmanlı Rus savaşını gerekçe göstererek Meclis-i Mebusan’ı lağvetmesiyle kapanan 1. meşrutiyet döneminden, 2. meşrutiyet ilanına kadar geçen, anayasal hakların kısıtlandığı halka zulüm ve baskının arttığı döneme, yakın tarihimizdeki darbe dönemlerine bakabiliriz. Bunlar ve buna benzer örnekler ışığında geçmişimizdeki olayların toplumu ve ülkeyi nasıl etkilediğini ne gibi sonuçlar doğurduğunu görebiliriz.

Sosyal Bilgiler dersinin yapı taşlarından birisi de Tarih disiplini. Karakter gelişimi için önemli bir çağ olan ortaokul döneminde öğrencilere tarih bilinci kazandırmak elzemdir ve bu görev Sosyal Bilgiler dersine düşmektedir. Bağımsızlık, adalet, anayasal haklar gibi soyut kavramların öğrencilerde anlam ifade edebilmesi ve öğrenciler tarafından kavranabilmesi için de tarih biliminden yararlanılmalıdır. Öğrencilere tarih bilinci kazandırmak; geçmişten ders çıkarabilmeleri ve geleceği ona göre planlamaları açısından önemlidir.”

“Şimdiki zamanın geçmişten farklı olmasını istiyorsanız, geçmişi inceleyin” (Ö.4.25)

Geçmiş ve gelecek temasının bir diğer kodu “savaş”tır. Savaşlar birçok olayın nedeni ve sonucu sonunda ortaya çıkmaktadır. Böylece dünyayı, toplumu ve bireyleri etkileyen sonuçların olduğu görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi ile de bağlantısı kaçınılmazdır. Bu bağ kapsamında savaş koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Savaşlar resmini daha çok ilişkilendirdim. Çünkü ilk uygarlıklardan dünya savaşlarına kadar birçok savaş sosyal bilgilerin tarih kapsamında ele alınmaktadır. Savaşların nedenleri, sonuçları ele alınmaktadır. Bu sayede geçmişten günümüze aslında savaşların benzer sebeplerle ortaya çıktığı görülmektedir. Sonuçlarının ise tüm insanlık tarihini nasıl etkilediği, dünya düzeninin nasıl değiştiği ortaya çıkmaktadır. Bu sayede öğrenciler domino taşları misali ilk uygarlıklardan günümüze dünya düzenini nasıl değiştirdiği öğrenebilmektedir.” (Ö.4.9)

Geçmiş ve gelecek temasının son kodu “avcılık”tır. Toplum, avcı toplayıcılıktan günümüze evrilmiştir. Bu evrim ile geçmiş yaşamını geliştirilerek günümüze aktarılmasıyla da geleceğe yön vermektedir. Böylece toplumun temeli olan avcılık kodu önem kazanmaktadır. Avcılık koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Yaşam üç döneme ayrılır: Geçmiş, şimdi ve gelecek. Geçmiş yaşam önünden geçilen manzaralar gibidir. Geçmişte kalmamak ama yaşanılanları da unutmamak gereklidir. Sosyal bilgiler de bu doğrultuda tarihte yaşanmış olayları aktararak hem günümüzü hem de geleceği şekillendiren önemli bir derstir. Geçmişini bilmeyen geleceğe yön veremez. İnsanlarda yaşanılan geçmiş olayları irdeleyerek hem geleceğe daha doğru adımlara atabilir hem de millet bilinci kazanabilir. Güçlü bir millet ve devlet olabilmekte bireylerin geçmişine iyi bilmesiyle doğru orantılıdır. Çünkü geçmiş geleceğe ışık tutar. Ne demişler geçmiş geleceği bilir, gelecek geçmişin ellerinden çıkar. İçinde yaşadığımız an ise geçmiş ve gelecek arasında köprü kurar.

Sosyal bilgiler denilince önce ilk insanların yaşayışlarını, avcılık yaptıkları zamanı resmettim. Çünkü Sosyal bilgiler kavramı denilince aklıma ilk gelen şey geçmiş yaşamdı...” (Ö.4.29)

Çevre teması kapsamında sırasıyla “dünya”, “pusula”, “orman”, “kaya ve parçaları” kodları yer almaktadır. Çevre teması kapsamında en çok tekrar eden kod “dünya”dır. Dünya kodu ile sosyal bilgilerin dünyadaki her şey ile bağlantılı olduğu ve kapsadığı belirtilmiştir. Dünya koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Dünya, milyarlarca yıldır varlığını sürdüren ve bize ev sahipliği yapan mavi soluk nokta. Samanyolu galaksisinin nazar boncuğudur. Uzaktan bakıldığında bir noktadan ibaret olan bu gezegen bizim için çok şey ifade ediyor. Avcılar, toplayıcılar, krallar, sultanlar, mucitler, aşk, bilim, korku, sevinç, neşe, keder hepsinin anlam bulduğu, hayat bulduğu bir yer, bir ev bizim için.

Sosyal bilgiler de tıpkı dünyamız gibi pek çok konuya ev sahipliği yapıyor. Dünyamızın var olduğu günden bugüne başından geçen tüm konularda fikir sahibi olmamızı sağlıyor. Tarih, coğrafya, felsefe, psikoloji, ekonomi, siyaset, edebiyat gibi pek çok bilimin, disiplinin birleştiği bir alandır. Bu yüzden sosyal bilgiler denince aklıma hep dünya gelir. Dünya gibi içine her şeyi aldığını hissedirim. Size tarihin derinliklerinde yüzme fırsatı sunarken diğer taraftan ekolojik sistemi de sunar. Pek çok disiplinin bir arada sunulduğu bu alanda bireyin etkin vatandaş kılmak esas amaçtır. Birey sosyal bilgiler süreci içerisinde pek çok donanıma da sahip olmuş olur.

Sosyal bilgiler; dünya içerisinde bir dünya olarak aklımda yer edinmiştir. Etkin vatandaşlar yetiştirme ve ülkeye ve dünyaya katkı sağlayacak bireyler yetiştirmek en etkili bölüm olduğunu düşünüyorum.” (Ö.4.3)

Çevre temasında yer alan bir diğer kod “pusula”dır. Pusula bize yönleri göstermektedir ve bu yönler de sosyal bilgiler dersinin hedefleridir. Bu hedefler doğrultusunda etkin vatandaşlar yetiştirmeye çalışmaktayız sonucu ortaya çıkmıştır. Pusula koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“...Sosyal bilgiler dersinin bir diğer amacı ülkesine karşı sorumlu birer vatandaş yetiştirmektir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersinin birer pusulaya benzetebiliriz. Bu ders sayesinde doğru yönümüzü bulur ve sosyal bilgilerin nihai hedefi olan iyi vatandaşlık amacına ulaşabiliriz...” (Ö.4.27)

Çevre temasının bir diğer kodu ormandır. Orman maddesi birçok disiplini bir arada bulunduran sosyal bilgiler dersini temsil etmektedir. Orman koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler dersini ormana benzettim. Ormanlar farklı ağaç türlerinden oluşan topluluktur. Hepsinin görevi ve çevreye olan katkısı farklıdır. Ama bir şeyleri ortaktır fayda sağlarlar. O ağaçlar sosyal bilgilerin disiplinlerini temsil eder. Hepsinin görevi farklıdır. O ağaçlar birleşince ormanı oluşturur. Yani sosyal bilgilerin faydaları dünyamıza nefes olmaktır...” (Ö.4.33)

Çevre temasının son kodunda kaya ve parçaları yer almaktadır. Kaya ve parçaları doğal varlıklardır. Bu doğal varlıklardan kaya olan öğretmeni, parçaları ise öğrencileri ifade etmektedir. Öğretmenin öğrenciyi işleyerek geliştirmesini ve hayata hazırlamasını ifade etmektedir. Kaya ve parçaları koduna yönelik öğretmen adayının görüşü şu şekildedir:

“Öğretmen kaya parçalayıcısıdır. Öğrenci öğretmenin eline geldiği büyük bir kayadır. Özellikle sosyal bilgiler öğretmeni öğrencideki kayayı parçalar ve içerisindeki değerli taş olan elmas, altın gibi parçaları açığa çıkartır. Dış görünüşte öğrenci sadece büyük bir kaya olabilir ama öğretmen onu ilk önce arar daha sonra onu bulur ve o kayayı nasıl çıkaracağını düşünür. O kayayı çıkartır ve

öğretmen onu kendi tekniği ile işler. Öğrencinin ham maddesi olan değerli taşla ulaşır. O artık bir kaya değil değerli bir taştır. Öğretmenin görevi hiç umulmadık taşları, kayaları kendince işleyerek taşın gerekli değeri almasını sağlamasıdır.”
(Ö.4.7)

Araştırmanın üçüncü aşaması anlatı aşamasıdır. Görüşme sonucunda elde edilen veriler aracılığıyla temalar oluşturulmuştur.

4.2.3. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlatı Formu’nun üçüncü kısmında anlatma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramının ile en çok ilişkilendirdikleri 5 kelimeyi yazmaları ve anlatmaları istenmiştir. Veriler analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin anlatımlarına yönelik oluşturulan kodlar ve temalar tablo 4.6.’da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular

Tema	Kod	f	Toplam
Yönetim	Etkin vatandaşlık	10	24
	Toplum	9	
	Kültür	5	
Birey ve Toplum	Değer	8	13
	İletişim	3	
	Yaşam	2	
Eğitim	Disiplinler arası yaklaşım	5	9
	Güncellik	2	
	Sarmal yapı	1	
	İlke	1	

Dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik anlatımlarından oluşan kodlardan hareketle ulaşılan temalardan ilki “*yönetim*” temasıdır (f-24). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “*etkin vatandaşlık*” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı ise “*toplum*” kodunu tekrar etmişlerdir. Bu tema kapsamında en az tekrar eden kod ise “*kültür*” olarak ortaya çıkmıştır.

“*Birey ve toplum*” ikinci tema olarak belirlenmiştir (f-13). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “*değer*” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı ise “*iletişim*” kodunu tekrar etmişlerdir. Bu tema kapsamında en az tekrar eden kod ise “*yaşam*” olarak ortaya çıkmıştır.

“Eğitim” üçüncü tema olarak belirlenmiştir (f-9). Bu tema kapsamında en çok tekrar eden “disiplinler arası yaklaşım” kodudur. Öğretmen adaylarının bir kısmı ise “güncellik” kodunu tekrar etmişlerdir. En az tekrar eden kodlar ise “sarmal yapı” ve “ilke” kavramları olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler ile ilgili örnek cümleleri aşağıda yer almaktadır.

“İnsanların toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmek için tarih, coğrafya, felsefe gibi bilimlerin etkileşim içine girerek bireyin vatandaşlık bilinci kazanmasına yönelik konu ve üniteleri içeren bir derstir.” (Ö.4.9)

“Geleceğe hazırlanmış, toplum bilincine ulaşmış, maddi ve manevi duygulara hakim bireyler yetiştirmek için okullarda okutulan bir derstir.” (Ö.4.5)

“Sosyal bilgiler, bireyin kendinden başlayarak yaşadığı çevre, toplum ve dünya içinde etkin bir vatandaş olarak var olmasında yardımcı olan bir derstir.” (Ö.4.6)

“Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilme amacıyla tarih, coğrafya, felsefe, siyaset, arkeoloji vb. disiplinleri geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ünitelendirilmiş ders içeriklerine entegre edilmesidir.” (Ö.4.3)

4.3. Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Bilişsel Yapılarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramı ile ilgili bilişsel yapılarına ait bulgular karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu amaçla öğretmen adaylarının Çiz-Yaz-Anlat formunda yer alan çizimlerinden, kompozisyonlarından ve anlatımlarından ulaşılan temalar karşılaştırılarak analiz edilmiş, bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

4.3.1. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk aşaması çizim aşamasıdır. Bu aşama katılımcıların sosyal bilgiler kavramını çizimler ile aktardığı kısımdır. Birinci ve dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden çizimlerine yönelik oluşturulan kodlar ve temalar Tablo 4.7.’de karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 4.7. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Çizimlerinden Oluşan Temaların Karşılaştırılması

Tema	Birinci Sınıf	Dördüncü Sınıf
Eğitim	✓	✓
Birey ve Toplum	✓	✓
Sosyal Bilimler	✓	✓
Bağımsızlık	✓	✓
Çevre	✓	✓
Yönetim	✓	-
Değerler	✓	-
Gelenek ve Görenek	✓	-
Araç- Gereç	-	✓
Küresel Sorunlar	-	✓

Tablo 4.7.'de birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının çizimlerde yer alan kodlar aracılığıyla oluşturulan temalar yer almaktadır. Birinci sınıf öğretmen adayları “eğitim”, “birey ve toplum”, “sosyal bilimler”, “bağımsızlık”, “çevre”, “yönetim”, “değerler”, “gelenek ve görenek” temaları oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf öğretmen adayları “eğitim”, “birey ve toplum”, “sosyal bilimler”, “bağımsızlık”, “çevre”, “araç-gereç”, “küresel sorunlar” temaları yer almaktadır. Her iki sınıf düzeyinde de “eğitim”, “birey ve toplum”, “sosyal bilimler”, “bağımsızlık”, “çevre” temaları ortaktır.

Birinci sınıf öğretmen adayları çizimlerinden oluşturulan temaların içerisinde yer alan kodlardan hareketle okul, sosyal bilgiler dersi, toplumsal yaşam, vatandaş ve coğrafya kodları sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Dördüncü sınıf öğretmen adayları ise sosyal bilgiler öğretim programı, güncel olaylar ve coğrafya kodlarına çizimlerinde daha fazla yer ver vermişlerdir. Böylece sınıflar arasında en çok tekrar eden kodlarda farklılık olduğu belirlenmiştir.

Tüm bu çizimlerden elde edilen temalardan hareketle oluşan kodlar incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlardan ise birinci sınıf öğretmen adaylarının daha çok değer kapsamında çizimlere yer vermesi fakat dördüncü sınıf öğretmen adaylarının değer kapsamında çizimlere yer vermemiş olmasıdır. Bu da dördüncü sınıf öğretmen adaylarının değerleri göz ardı ettiğinin bir göstergesidir.

Tüm bu sonuçlara bakıldığında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre artıların ya da eksilerin var olduğu tespit edilmiştir. Ancak genele bakıldığında sınıf seviyesi arttıkça sosyal bilgiler kavramı ile ilgili kavramlar artmakta ve sosyal bilgileri ifade ettikleri alanlar genişlemektedir.

4.3.2. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlat Formu'nun ikinci kısmında yazma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramına yönelik kompozisyonları analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Birinci ve dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ifade eden kompozisyonlarına yönelik oluşturulan temalar Tablo 4.8.'de karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 4.8. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Kompozisyonlarından Oluşan Temaların Karşılaştırılması

Tema	Birinci Sınıf	Dördüncü Sınıf
Çevre	✓	✓
Toplumsal Yaşam	✓	-
Okul	✓	-
Kültür	✓	-
Birey ve Toplum	-	✓
Yönetim	-	✓
Geçmiş ve Gelecek	-	✓

Tablo 4.8.'de birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının kompozisyonlarında yer alan kodlar aracılığıyla oluşturulan temalar yer almaktadır. Birinci sınıf öğretmen adayları “çevre”, “toplumsal yaşam”, “okul”, “kültür” temaları oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf öğretmen adayları “çevre”, “birey ve toplum”, “yönetim”, “geçmiş ve gelecek” temaları yer almaktadır. Her iki sınıf düzeyinde de “çevre” teması ortaktır.

Birinci sınıf öğretmen adaylarının kompozisyonlarından oluşan temaların içerisinde yer alan kodlarda en çok tekrar eden saygı, insan sosyal bilgiler dersi ve gelenek kodlarıdır. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının kodları ise sosyal bilgiler öğretim programı, tarih, temel hak ve özgürlükler, küresel vatandaş ve dünya kodları yer almaktadır. Bu kodlardan yola çıkılarak sınıf düzeyi arttıkça temaların farklılaşacağı ve daha geniş bir alana yayılacağına göstergesidir.

4.3.3. Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarına İlişkin Bulgular

Çiz-Yaz-Anlat Formu'nun üçüncü kısmında anlatma aşaması yer almaktadır. Bu aşamada katılımcıların sosyal bilgiler kavramının ile en çok ilişkilendirdikleri 5 kelimeyi

yazmaları ve anlatmaları istenmiştir. Veriler analiz edilerek kodlar ve temalar oluşturulmuştur. Birinci ve dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler kavramına yönelik anlatımları ile ulaşılan temaların karşılaştırılması Tablo 4.9.'da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Birinci ve Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına Yönelik Anlatımlarının Karşılaştırılması

Tema	Birinci Sınıf	Dördüncü Sınıf
Yönetim	✓	✓
Sosyal bilimler	✓	-
Değerler	✓	-
Birey ve Toplum	-	✓
Eğitim	-	✓

Tablo 4.9.'da birinci ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik anlatımlarından oluşan kodlardan hareketle ulaşılan temaların karşılaştırması yer almaktadır. Birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramını ilişkilendirdikleri temalar “*yönetim*”, “*sosyal bilimler*”, “*değer*”dir. Dördüncü sınıflarda ise sosyal bilgiler kavramından hareketle “*yönetim*”, “*birey ve toplum*” ve “*eğitim*” teması ortaya çıkmıştır. Birinci ve dördüncü sınıflarda “*yönetim*” teması ortaktır.

Birinci sınıf öğretmen adaylarının temalarına yönelik oluşturulan kodlardan en çok tekrar eden insan ve vatandaşlık kodlarıdır. Dördüncü sınıf öğretmen adayları ise etkin vatandaşlık ve toplum kodları en fazla tekrar eden kodlardır. Böylece sınıf seviyesine göre sosyal bilgiler kavramının içeriğine ait kodların değiştiği tespit edilmiştir.

Her iki sınıf seviyesinde öğretmen adayları sosyal bilgiler ile ilgili cümlelere yer vermiştir. Cümleleri tanımlarken daha çok toplum, sosyal bilimler gibi konularla bağdaştırılmıştır. Ancak birinci sınıflar dördüncü sınıflara göre daha sınırlı cümleler kurmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümünde araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle tartışma ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın problem durumu kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çiz-yaz-anlat tekniği ile bilişsel yapılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen çiz-yaz-anlat formu ile toplanmıştır. Formun ilk aşaması çizim, ikinci aşaması kompozisyon ve üçüncü aşaması ise anlatımı kapsamaktadır.

Araştırmada çizimler kapsamında birinci sınıf öğretmen adayları, sosyal bilgiler kavramını en fazla eğitim teması kapsamında ele almıştır. Öğretmen adaylarının sosyal bilgileri eğitim çevresinde değerlendirse de daha çok okul, kitap, sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenci gibi faktörler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ise eğitim teması kapsamında daha çok sosyal bilgiler öğretim programı, Bloom taksonomisi, sosyal bilgiler aktarımları ve disiplinler arası gibi birçok temel faktör üzerine eğildiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim teması kapsamında yer alan bilgilerden hareketle sınıf seviyesi arttıkça eğitim temasının kapsamı da genişlemektedir.

Birinci sınıf öğretmen adayları sosyal bilimler kapsamında sadece tarih, coğrafya ve ekonomi bilimler etrafında toplanmıştır. Buradan hareketle sosyal bilgilerin daha birçok farklı bilimden oluştuğu göz ardı edilmiştir. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ise bu tema kapsamında sosyal bilgilerin içeriğinin coğrafya, ekonomi, tarih, inkılap tarihi, hukuk, antropoloji gibi bilimlere ele aldığı tespit edilmiştir. En çok tekrar eden bilim ise coğrafya bilimidir. Avcı (2023) sınıf öğretmen adaylarının coğrafya dersi, coğrafi mekanlar gibi çizimlere yer verdiklerini saptamıştır. Dördüncü sınıf öğretmen adayları, birinci sınıf öğretmen adaylarına göre daha fazla bilime değinmişlerdir. Ancak sosyal bilgilerin temelini oluşturan daha birçok bilim alanı göz ardı etmiştir.

Birinci sınıf öğretmen adaylarından elde edilen bir diğer sonuç ise değerler ile ilgili temaların varlığıdır. Bu tema kapsamında sevgi, saygı, birlik-beraberlik, yardımlaşma, hoşgörü, duyarlı, barış, eşitlik gibi değerler ele alınmıştır. Ezer ve Kınacı (2020) çalışmasında da öğretmen adaylarının sosyal bilgiler programında yer alan değer ve yargılara hakim

oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak dördüncü sınıf öğretmen adayları değere yönelik çizimlere yer vermemiştir. Buradan hareketle dördüncü sınıf öğretmen adaylarının değerleri göz ardı ettiği tespit edilmiştir. Tüm bu çizim sonuçlarından hareketle bazı eksiklikler gözlemlense de sınıf seviyesi arttıkça sosyal bilgiler ile ilgili ayrıntı ve detaylı çizimlerin elde edileceği tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci aşaması olan kompozisyonlar kapsamında birinci sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler ile ilgili kompozisyonlarında yer alan çevre, toplumsal yaşam, okul, kültür temalarıdır. Bu maddeler hem içerik hem de yazınsal olarak açıklanmıştır. Ancak detaya inilmemesi ile kompozisyonlarının sosyal bilgiler kavramı açısından biraz sığ kaldığı tespit edilmiştir. Dördüncü sınıf öğretmen adayları ise çevre, birey ve toplum, yönetim, geçmiş ve gelecek temaları ile sosyal bilgiler kavramını farklı kavramlarla bağdaştırmışlardır. Kavramlar arası bağ kurarak sosyal bilgiler alanının kapsamını ifade eden kompozisyonlar tespit edilmiştir. Bu sonuç kapsamında sınıf seviyesi ile sosyal bilgiler içeriğinde yazınsal olarak ifade farklılıkları olduğu gözlemlenmiştir. Girgin (2022)'in yüksek lisans tezinde 1. ve 2. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının konu alanlarındaki bilgi düzeylerinin 4. sınıf öğretmen adaylarına göre yüksek çıktığı tespit edilmiştir. Ancak bu araştırma kapsamında yer alan kompozisyonlardan hareketle konu alanları/alan ile ilgili bulguların tam tersi olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşaması görüşme sorusu kapsamında sosyal bilgiler kavramına ilişkin oluşturulan temalar yer almaktadır. Birinci sınıf öğretmen adaylarının verilerinden hareketle yönetim, sosyal bilimler ve değerler temaları oluşturulmuştur. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının verilerinden ise yönetim, birey ve toplum ve eğitim temaları oluşturulmuştur. Her iki sınıf düzeyinde de en çok tekrar eden yönetim temasıdır. Yönetim teması kapsamında etkin vatandaşlık, vatandaşlık, insan, vatan kodları yer almaktadır. Yeni (2023)'nin yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık kavramı ile ilgili bilişsel yapıları kapsamında hak, sosyal bilgiler, sorumluluk vatan ve vatandaşlık kavramları ile ifade ettikleri tespit edilmiştir. Böylece araştırılan kavram farklı olsa da sosyal bilgiler ve etkin vatandaşlık birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu için ortak kavramlar ortaya çıkmıştır. Her iki sınıf düzeyinde de sosyal bilgiler kavramını kelimelerle ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Birinci sınıf öğretmen adayları sosyal bilgileri oluşturan temel kelimeleri ifade etmişlerdir. Dördüncü sınıf öğretmen adayları ise temel kelimelerin yanı sıra akademik kelimelere de yer vermektedirler. Bu da sınıf seviyesi arttıkça akademik kelime olarak farklılıkların olabileceğinin göstergesidir.

5.2. Öneriler

1. Bu araştırmada sosyal bilgiler eğitimi lisans programında öğrenim gören 1 ve 4. Sınıf öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapıları çiz-yaz-anlat tekniği ile belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı teknik 2 ve 3. Sınıf öğretmen adaylarına da eş zamanlı olarak uygulanarak tüm sınıf seviyeleri bazında sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarının belirlenmesi ve karşılaştırılması önerilebilir.

2. Birinci sınıfa başlayan sosyal bilgiler öğretmen adaylarına mezuniyetlerine kadar her eğitim yılında çiz-yaz-anlat formu uygulanarak sosyal bilgiler kavramına yönelik bilişsel yapılarındaki gelişim ve değişimin belirlenmesi amacıyla boyamsal araştırma yapılabilir.

3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramını araştırmak için kelime ilişkilendirme testi, görüşme, yapılandırılmış grid gibi birçok alternatif ölçme değerlendirme teknikleri kullanılabilir.

4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramını araştırmak için çiz-yaz-anlat tekniği ile ölçek geliştirilerek nicel bir çalışma yapılabilir.

5. Ortaokul öğrencilerinin bilişsel yapılarındaki sosyal bilgiler kavramını araştırmak için çiz-yaz-anlat tekniğini uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akça Berk, N., Gültekin, F. & Çençen, N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenine ilişkin metaforları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 183-199.
- Aktaş, D. (2021). “Geri dönüşüm” konusunun temel kavramlarına yönelik ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin bilişsel yapılarının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi.
- Akpınar, M. & Genç, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249-268.
- Altınok, H. & Açıkgöz, K. Ü. (2006). İşbirlikli ve bireysel kavram haritalamanın fen bilgisi dersine yönelik tutum üzerindeki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 21-29.
- Angell, C., Alexander, J. & Hunt, J. (2015). ‘Draw, write and tell’. A literature review and methodological development on the ‘draw and write’ research method. *Journal of Early Childhood Research*, 13(1), 17-28.
- Angell, R. J. & Angell, C. (2013). More than just “snap, crackle, and pop” “draw, write, and tell”: an innovative research method with young children. *Journal Of Advertising Research*, 53, 89–102.
- Ausubel, D. P. (1961). In Defense of Verbal Learning. *Educational Theory* 11. 15-25.
- Avcı, G. (2023). Assessment of geography perceptions of primary school teacher candidates by draw-write-tell technique. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 12(1), 57-72.
- Ay, E. & Tokcan, H. (2019). An investigation of prospective social studies teachers cognitive structures regarding creative drama. *International Education Studies*, 12(5), 56-67.
- Backett-Milburn, K. & McKie, L. (1999) A critical appraisal of the draw and write technique. *Health Education Research* 14(3), 387–398.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. & Bıçak, B. (2022). *Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri*. Pegem Akademi.

- Bahar, M. & Özatlı, N. S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Balcı, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ilk Türk devletleri hakkındaki algılarının kelime ilişkilendirme testi (KİT) aracılığıyla belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Bilgili, A. S. (2016). *Sosyal bilgilerin temelleri* (ss. 2-29). Pegem Akademi.
- Briell, J., Elan, j., Depaepe, F., & Clarebout, G. (2010). The exploration of drawings as a tool to gain entry to students' epistemological beliefs. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 8(2), 655-688.
- Brownlee, J., Curtis, E., Spooner-Lane, R. & Feucht, F. (2017) Understanding children's epistemic beliefs in elementary education. *Education 3-13*, 45(2), 191-208.
- Biser, E. (1984). Application of Ausubel's theory of meaningful verbal learning to curriculum, teaching and learning of deaf students. *International Symposium on Cognition Education and Deafness*. Volumes I and II. 1-22.
- Creswell, J. W. (2013). Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (Bütün, M. & Demir, S., B. çev. ed.). Siyasal Yayıncılık.
- Coolican, H. (2009). *Research Methods and Statistics Psychology*. Hodder Education, 5.th Edition, London.
- Çağlar-Karapınar, B. & Arıbaş, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğa eğitimi hakkında metaforik algıları. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 40-66.
- Çavuş, S. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin çocuk hakları kavramına ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Çetin, Ş. (2016). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi.
- Çelikkaya, T. & Seyhan, O. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının evrensel değerlere ilişkin metafor algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 65-87.
- Demirbaş, B. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerileri düzeyleri ile öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme tekniklerini bilme ve*

tercih etme sıklıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Demirbaş, İ. (2023). Determining the perceptions of social studies teacher candidates on the subject of political geography by word association test (WAT). *Journal of Social Sciences and Education (JOSSE)*, 6(2), 361-384.

Demircioğlu, İ. H. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşleri. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 113-122.

Demircioğlu, E. & Demircioğlu, İ. H. (2017). Views of Turkish social studies teacher candidates about history lessons taught in social studies teacher education program. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3), 32-48.

Demirezen, S. (2011). *Küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan kavramların öğrenilmesinde kavram analizi yönteminin öğrenci başarısı ve tutumuna etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.

Demirkaya, H., Köç, A. & Ünal, O. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı ve fetih kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi yoluyla analizi. *On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-63.

Deniz, E. (2022). *İlkokul fen bilimleri dersinde kelime bulutu kullanımının öğrencilerin bilişsel yapılarına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Deveci, H., Çengelci-Köse, T. & Gürdoğan-Bayır, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(16), 102-124.

Dinç, E. & Üztemur, S. (2017). Investigating student teachers' conception of social studies through the multi – dimensional structure of the epistemological beliefs. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 17/6, 2093-2142.

Dönmez, İ. & Gürbüz, S. (2020). Üniversite öğrencilerinin covid-19 virüsü hakkında bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2159-2172.

Duran, U. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin alternatif ölçme değerlendirme yöntemlerinin kullanımına ilişkin öz yeterlilik algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi.

- Durmuş, Z.(2023). *Kimya öğretmenlerinin ölçme değerlendirmeye yönelik öz yeterlilikleri ve kullanma düzeyleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi.
- Durmuş, E. & Kuruyer, D. (2022). Examining pre-service social studies teachers cognitive structures and misconceptions about environmental problems through the word association test. *International Online Journal of Educational Sciences*, 15(1), 72-88.
- Durmuş, E. & Sert, A. E. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile ilgilendirmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19(3) 1177-1193.
- Ekici, G. & Kurt, H. (2014). Öğretmen adaylarının “AIDS” kavramı konusundaki bilişsel yapıları: bağımsız kelime ilişkilendirme testi örneği. *TSA*, 3, 267-306.
- Ekinci, H. (2021). *Suriyeli ortaokul öğrencilerin sosyal bilgiler algısını çiz – yaz – anlat tekniği ile incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi.
- Ercan, F., Taşdere, A. & Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7/2, 136-157.
- Ersoy, A. F. & Öztürk, F. (2015). Patriotism as a citizenship value: perceptions of social studies teacher candidates. *Elementary Education Online*, 14(3), 974-992.
- Er-Tuna, Y. (2018). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme aracılığıyla belirlenmesi. *Turkish History Education Journal*, 7(2), 43-68.
- Ezer, F. & Kınacı, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 346-365.
- Faiz, M. & Avcı-Karasu, E. (2019). “Atatürkçülük” kavramına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının metaforik algıları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 217-252.
- Girgin, S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler kavramlarını öğrenme düzeyi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Göçer, A. & Çavuş, S. (2016). Türkçe eğitiminde alternatif/tamamlayıcı değerlendirme aracı olarak tanılayıcı dallanmış ağaç ve yapılandırılmış grid kullanımı. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 1-15.

- Gömleksiz, M. N., Kan, A. Ü. & Öner, Ü. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir diğer olarak demokrasi kavramına ilişkin metaforik algıları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(24), 79-100.
- Gürkan, B. (2019). Sınıf öğretmen adaylarının “eğitim programı, öğretim, öğretime planlama ve öğretimi değerlendirme” kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(2), 633-645.
- Güven, B. & Ersoy, E. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi dersine ilişkin öz yeterlik algıları ve bilişsel tutumlarının belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(28), 15-32.
- Kahraman, S. (2020). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sera etkisi kavramı ile ilgili bilişsel yapıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 42-55.
- Karahan, U. (2007). *Alternatif ölçme ve değerlendirme metodlarından grid, tanılayıcı dallanmış ağaç ve kavram haritalarının biyoloji öğretiminde uygulanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Karakuş, H. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi.
- Karakuş, U. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afet kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(3), 736-751.
- Kaya, O. N. (2003). Fen eğitiminde kavram haritaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13), 70-79.
- Kılıçoğlu, G. & Akhan, N. E. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ekonomi kavramlarını anlama düzeyleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 209-225.
- Kurt, H. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının “enzim” konusundaki bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 211-243.
- Kurt, H. & Ekici, G. (2013a). What is a virus? Prospective biology teachers' cognitive structure on the concept of virus. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3), 736-756.
- Kurt, H. & Ekici, G. (2013b). Biyoloji öğretmen adaylarının bağımsız kelime ilişkilendirme testi ve çizme-yazma tekniğiyle “osmoz” kavramı konusundaki bilişsel yapılarının

- belirlenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8(12), 809-829.
- Kocaarslan, M. (2012). Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ve ilköğretim 5. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin değişimi ve tanınması adlı ünite de kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 269-279.
- Korkmaz, G. P. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan kavramlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.
- Korkmaz, H. & Kaptan, F. (2002). Fen eğitiminde öğrencilerin gelişimini değerlendirmek için portfolyo kullanımı üzerine bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 167-176.
- Kuru, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin görüşleri. *Turkish Studies* 14(3). 1629-1648.
- McWhirter, J. M., Collins, M., Bryant, I., Wetton, N. M., & Bishop, J. N. (2000). Evaluating 'safe in the sun', a curriculum programme for primary schools. *Health Education Research*, 15(2), 203-217.
- MEB (2005). 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- MEB (2020). Sosyal bilgiler öğretmen rehber kitapçığı. https://oygm.meb.gov.tr/dosyalar/StPrg/Ogretmenlik_Meslegi_Genel_Yeterlikleri.pdf
- Moskal, B. M. (2000). Scoring rubrics: What, when and how?. *Practical Assessment Research & Evaluation*, 7(3), 1-5.
- Nacaroglu, O. & Arslan, M. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin mühendislik algılarının çiz-yaz-anlat tekniği kullanılarak incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 21(1), 112-128.
- Orhan, A. T. (2007). *Fen eğitiminde alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ilköğretim öğretmen adayı, öğretmen ve öğrenci boyutu dikkate alınarak incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Özen-Uçak, N. & Olşen-Güldere, Ş, (2006). Bilişsel yapının ve işlemlerin bilgi arama davranışı üzerine etkisi, *Türk Kütüphaneciliği* 20/1, 7-28.

- Özenç, M. & Çakır, M. (2015). Sınıf öğretmenlerinin alternatif ve değerlendirme yeterliliklerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 14(3), 914-933.
- Öztürk, P. T. (2011). *İlköğretim 8. sınıf “canlılar ve enerji ilişkileri” ünitesinin kavram haritaları, yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç teknikleri ile işlenmesinin öğrencilerin fen ve teknoloji dersine karşı tutumları üzerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Pierce, L. V. & O'Malley, J. M. (1992). Performance and portfolio assesment for language minirity student. Washington, DC. National Clearing house for Bilingual Education.
- Polat, G. (2013). 9. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme test tekniği ile tespiti. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(1), 97-120.
- Polat, S. (2023). *Sosyal bilgiler dersinde yerel tarih öğretmenine ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Sabancı, O. (2015). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. Dönmez, C. & Yazıcı, K. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (196-232). Pegem Akademi.
- Selvi, M. & Yakışan, M. (2005). Akış haritaları yoluyla öğrencilerin bilişsel yapılarının belirlenmesi: ekolojik döngüler. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 2(1), 46-55.
- Shavelson, R. J. (1974). Methods for examining representations of a subject-matter structure in a student's memory. *Journal Of Research In Science Teaching*, 11(3), 231-249.
- Sert, A. E. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel sorunlara ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.
- Sevinç, A. (2014), Problem çözme teknikleri. Harmancı, F. M., Gözübenli, M. & Alaç, A. E. (Ed.), *Güvenlik sektöründe insan ilişkileri*. Nobel Yayınevi.
- Seyhan, C. (2024). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “sıfır atık” konusundaki bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Sezer, S. (2005). Öğrencinin akademik başarısının belirlenmesinde tamamlayıcı değerlendirme aracı olarak rubrik kullanımı üzerinde bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 61-69.

- Solomon, K. & Grimley, M. (2011). Metaphors used by year 5 and 6 children to depict their beliefs about maths. Paper presented at the 34th annual conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia and the Australian Association of Mathematics Teachers, Alice Springs, July 3–7.
- Şimşek, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafi bilgi sistemleri konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarını kelime ilişkilendirme testi ile belirlenmesi. *Researcher*, 1(1), 65-75.
- Şimşek, N. (2011). Sosyal bilgiler dersinde alternatif ölçme değerlendirme araçlarının kullanılması: nitel bir çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 149-168.
- Taşdere, A. & Işıklı, M. (2018). Sosyal bilgiler eğitimine yönelik tamamlayıcı bir ölçme değerlendirme tekniği: yapılandırılmış grid. 2018 Kongre Tam Metni. 551-560.
- Tsai, C. C. & Hung, C. M. (2002). Exploring students cognitive structures in learning science: a review of relevant methods. *Journal of Biological Education*, 36(4), 163-169.
- Tiryaki, Ö., Zengin, H. & Çınar, N. (2021). Çocukların COVID-19 pandemisine ilişkin algılarının çizdikleri resimlere yansması. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 296-305.
- Turan, M. (2022). 2020-2021 Eğitim öğretim yılı fen bilimleri ders kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi.
- Turgut, T. & Kaymakçı, S. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Türk dünyasına ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 19(1), 37-86.
- Tünkler, V. (2021). Pre-service social studies teachers cognitive structures on the concepts of effective teaching and effective learning, *Kastamonu Education Journal*, 29(5), 789-798.
- Türk Dil Kurumu, Erişim tarihi: 25.10. 2022, <https://sozluk.gov.tr/>
- Ün-Açıkgöz, K., (2005). *Aktif öğrenme*. Eğitim Dünyası Yayınları.
- Üztemur, S. (2020). Conception of history through drawings: pre-service social studies teachers' conceptions of history. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 5(8), 301- 339.

- Üztemur, S.,& Dinç, E. (2018). Ortaokul öğrencilerinin epistemolojik inançlarının keşfedilmesinde öğrenci merkezli bir yaklaşım: çiz-yaz-anlat tekniği. *Journal of History Cultureand Art Research*, 7(3), 566-592.
- Üztemur, S., Dinç, E. & Ekinçi, H. (2020). Using draw – write –tell technique to explore middle school students’ conception of the social studies course. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 11(2), 280-305.
- Yeni, Z. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık kavramına ilişkin bilişsel yapılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yeşilbursa, C. C. (2015). Turkish pre-service social studies teachers perceptions of “good” citizenship. *Educational Research and Reviews*, 10(5), 634-640.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A., Uzun, A. & Yaman, T. (2019). “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin algıları”III. International Teacher Education Accreditation Congress (ITEAC) 30 Kasım-1 Aralık, Ankara, 82-90, III. Uluslar arası Öğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi Tam Metin Bildiriler Kitabı.
- Yılmaz, İ. (2018) Yabancılar Türkçe deyimlerin öğretiminde tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılması. *Kastamonu EducationJournal*, 26(5), 1625-1641.
- Yurttaş, A. (2023). Okul öncesi beş yaş grubu çocukların çevre sorunlarına ilişkin algıları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 695-710.

EKLER

Ek-1. Özgeçmiş Sayfası

Kişisel Bilgiler	
Ad-Soyad:	Esra KAYA
Doğum Yeri ve Tarih:	
Eğitim Durumu	
Önlisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim fakültesi, Çocuk Gelişimi
Lisans Öğrenimi	Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi	Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Yabancı Dil	İngilizceA1
Kurslar ve Sertifikalar:	❖ Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri ve Bunların Çözümleri / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Eğitimde Umut Devrimi ve Aptallaştıran Eğitim / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Yaratıcı Öğretmen ve Özverili Çocuklar / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Çocuklarda Öfke, Stres, Korku Yönetimi / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Zor Veli ve Zor Öğrencilerle Doğru İletişim / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Çocukluk Çağında İletişim / Alfa Etkinlik / Nisan 2020 ❖ Yaratıcı Drama Yöntemi İle Değerler Eğitiminde Bir Örnek: Türk Tarihinde Yükselen Evrensel Değerler / Akdeniz Üniversitesi / Mayıs 2019 ❖ İletişimde Sadelik: Etkili Dinleme & Doğru Yorumlama / Yaşam artı / Nisan 2018 ❖ İyi Hissetmeyi Seç / Yaşam artı / Nisan 2018 ❖ Motivasyon ve Yönetim Teknikleri / Yaşam artı / Nisan 2018

-
- ❖ Bilginin Gücü / Yaşam artı / Nisan 2018
 - ❖ Beynim Seni Yerim / Murat Eğitim Kurumları / Vizyon Gençlik / Aralık 2017
 - ❖ İletişimde Nereye Gidiyoruz? Nasıl? / Başaran Bilişim Akademisi / Kasım 2017
 - ❖ Etkili İletişim Liderlik / Vizyon Gençlik / Aralık 2017
 - ❖ İngilizce A1 Seviyesi / Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi / 14.03.2022 – 06.07.2022
 - ❖ Diksiyon, Spikerlik ve Sunuculuk / Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi / 12.11.2021 – 08.04.2022
 - ❖ İş Sağlığı ve Güvenliği / Kepez Teomanpaşa Halk Eğitim Merkezi / 19.02.2022 – 26.03.2022
 - ❖ Yaratıcı Drama Eğitimci/Liderliği / Akademi Dünyası Eğitim ve Kültür Merkezi / 17.07.2020
 - ❖ Türk İşaret Dili / Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi / 20.10.2018 – 23.02.2019
 - ❖ Liderlik Eğitimi / Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi / 26.11.2018 - 14.01.2019
 - ❖ Diksiyon / Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi / 16.02.2018 - 20.04. 2018
 - ❖ Üniversiteye Uyum Çalışması / Akdeniz Üniversitesi / 18.09.2017 - 22.09.2017

Makaleler:

- ❖ Demirezen, S. & Kaya, E. (2023). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında dezavantajlı gruplar, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 68-91. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1255795>
- ❖ Demirezen, S., & Kaya, E. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretim programı ve ders kitaplarında çevre konuları. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(2), 240-265. <https://doi.org/10.52974/jena.1200514>

Sempozyum:

- ❖ Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Dezavantajlı Gruplar DEMİREZEN, S.

& KAYA, E. 9.Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi
Sempozyumu, Bolu, Türkiye, 20 Aralık 2021, ss.
108-109.

İş Deneyimi:

Staj: Namık Kemal Ortaokulu\Antalya

İletişim

E-posta:

Ek-2. İntihal Raporu

Esra Kaya			
ORJİNALLIK RAPORU			
% 10	% 8	% 8	% 2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı		%1
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı		%1
3	sosbilder.org İnternet Kaynağı		%1
4	Yeni, Zeynep. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Etkin Vatandaşlık Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2023 Yayın		<%1
5	vs1.doczz.fr İnternet Kaynağı		<%1
6	www.researchgate.net İnternet Kaynağı		<%1
7	iteac.epdad.org.tr İnternet Kaynağı		<%1
8	Submitted to Bülent Ecevit Üniversitesi Öğrenci Ödevi		<%1

Ek-3. Bildirim Sayfası

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/raporumun her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/raporumun sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinde erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Haziran, 2024

Esra KAYA

Ek-4. İzinler

Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.09.2022-462213

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 23.09.2022
TOPLANTI SAYISI : 16
KARAR SAYISI : 335

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Serpil DEMİREZEN'in danışmanlığını, Esra KAYA'nın araştırmacılığını üstlendiği, *"Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği İle İncelenmesi"* konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurusu ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Sibel MEHTER AYKIN

Üye
Prof. Dr.
Ebru İÇİGEN

Üye
Prof. Dr.
Nurşen ADAK

Üye
Prof. Dr.
Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM

Üye
Prof. Dr.
Taner KORKUT
(Görevli/İzinli)

Üye
Prof. Dr.
Gökhan AKYÜZ

Fakülte Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.10.2022-484984

T.C.
EĞİTİM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
Fakülte Uzmanlar Grubu

Sayı : E-82495438-044-484984
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı/ESRA
KAYA

21.10.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 14.10.2022 tarihli ve 36380087-302.08.01-479057 sayılı yazı,

Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN danışmanlığındaki 202154019008 numaralı öğrencisi ESRA KAYA'nın "Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin Bilişsel Yapılarının Çiz-Yaz-Anlat Tekniği ile İncelenmesi" isimli tez konusu kapsamında Fakültemizde Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programı öğrencilerine 13.10.2022-19.06.2023 tarihleri arasında ekte belirtilen görüşme formunu uygulama talebine ilişkin,Bilim Kurulumuz 14.10.2022 tarih ve 29/1 sayılı yazımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Dekan V.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BS9791S973 Pin Kodu :00132

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5543&aD=BS9791S973&aS=484984>

Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğü, Eğitim Fakültesi Dekanlığı, 07058
Kampus/ANTALYA

Telefon No:0 242 226 19 50 Faks No:0 242 310 69 43

e-Posta: yazisi1@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ: <http://egitim.akdeniz.edu.tr>

Kep Adresi: akdenizuniversitesi@hs01.kep.tr

Bügi için: Emine ŞİMŞEK
Unvan: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek-5. Çiz-Yaz-Anlat Formu

Çiz – Yaz – Anlat Tekniği Uygulama Formu

Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA’ nintez çalışmasıdır. Bu formun amacı, “sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir.” Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri
bir kelime ile anlatınız.

[illegible]

Değerli katılımcılar, Çiz-Yaz-Anlat tekniğinin anlat aşamasındasınız. Burada sosyal bilgiler ile ilgili soruları yanıtlayacaksınız.

Görüşme Sorusu

1. Sosyal bilgiler kavramını 5 kelime ile söyleyiniz ve açıklayan bir cümle ile tanımlayınız.

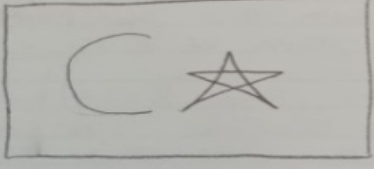
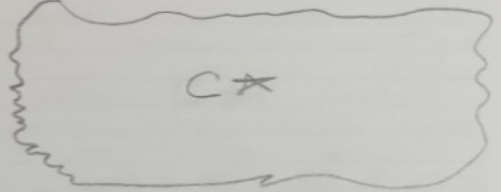
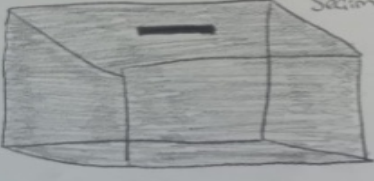
-
-
-
-

Ek-6. Çizim Örnekleri

Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA'nın tez çalışmasıdır. Bu formun amacı, "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir." Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

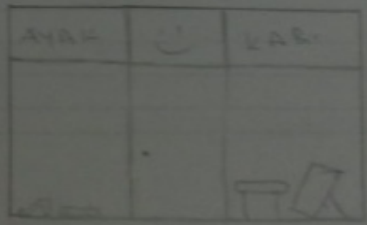
Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri bir kelime ile anlatınız. 10.22

 Bayrak	 Vatan
 Sesim anı, pı Oy kullanmak	 İyi vatandaş

Çiz - Yaz - Anlat Tekniği Uygulama Formu

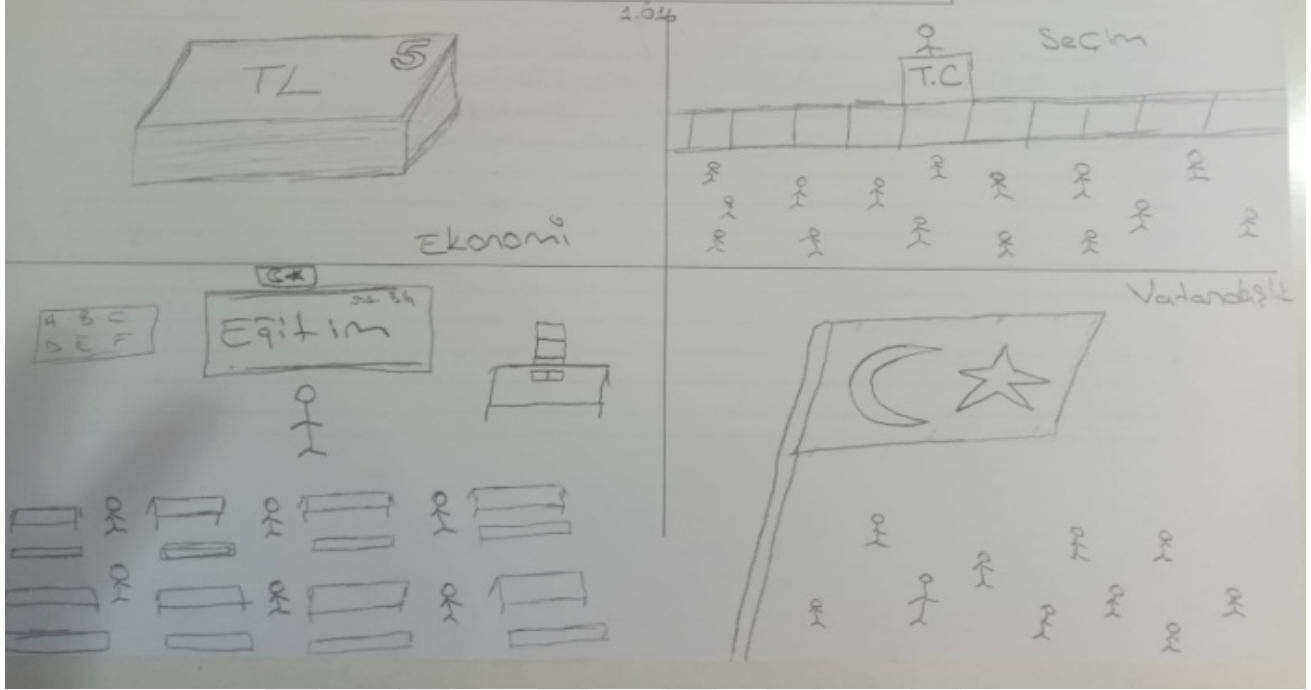
Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA'nın tez çalışmasıdır. Bu formun amacı, "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir." Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri bir kelime ile anlatınız. 10.43

 Atatürk	 Dünya
 Agac	 Edanım

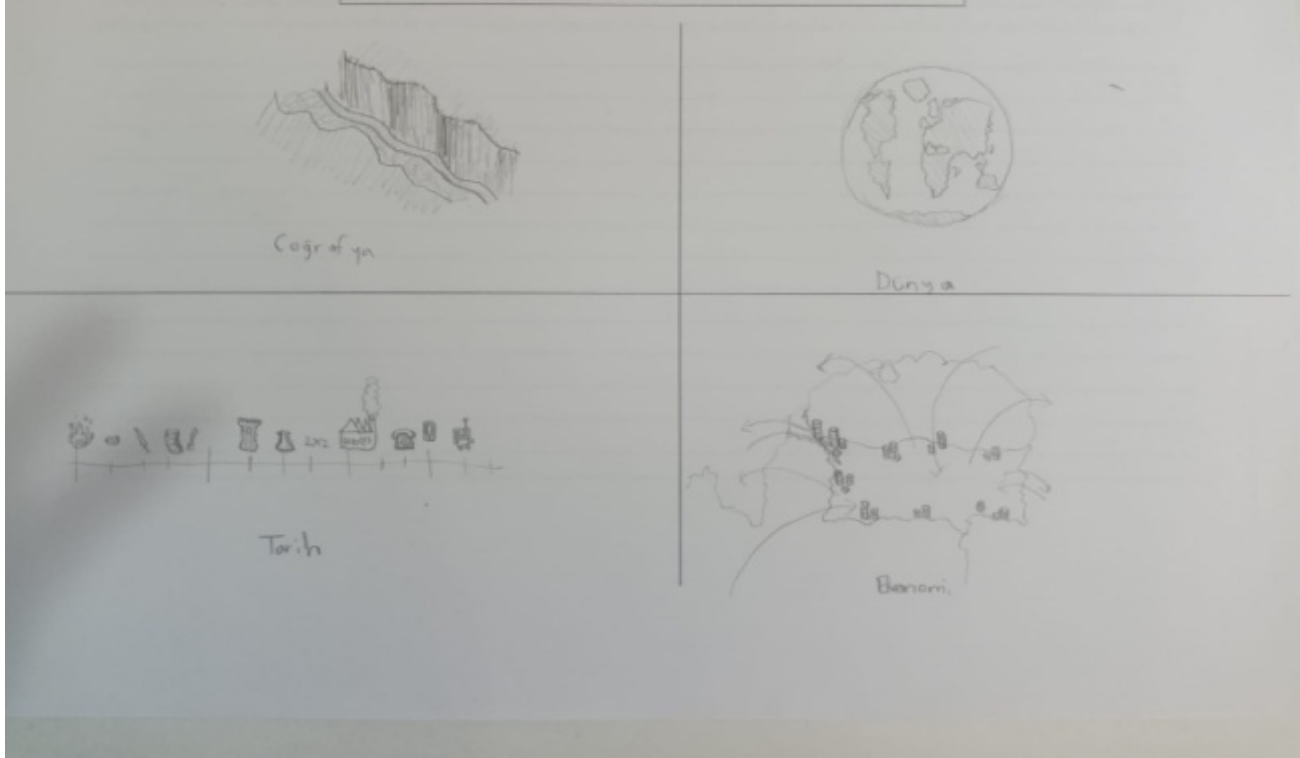
Çiz - Yaz - Anlat Tekniği Uygulama Formu
Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA'nın tez çalışmasıdır. Bu formun amacı, "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir." Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri bir kelime ile anlatınız.

Çiz - Yaz - Anlat Tekniği Uygulama Formu
Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA'nın tez çalışmasıdır. Bu formun amacı, "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir." Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

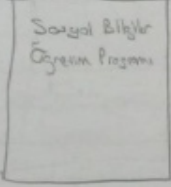
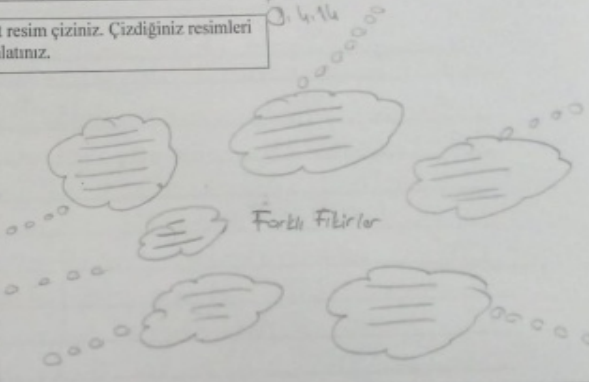
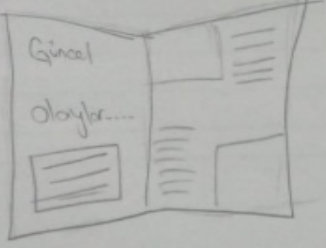
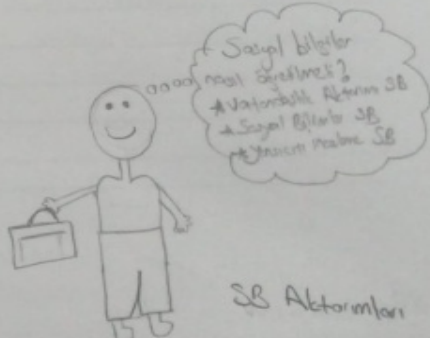
Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri bir kelime ile anlatınız.

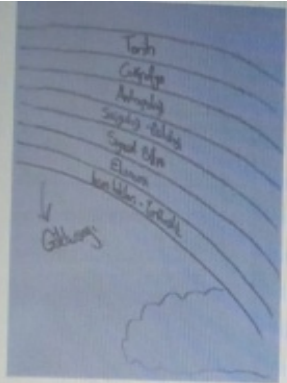
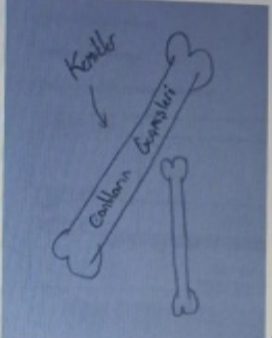
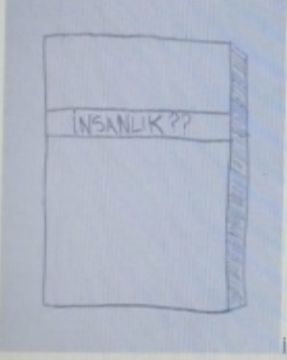
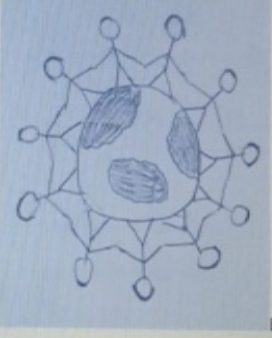
Çiz - Yaz - Anlat Tekniği Uygulama Formu

Değerli katılımcılar, aşağıda yer alan çiz - yaz - anlat formu Danışman Dr. Öğretim Üyesi Serpil Demirezen önderliğinde, yüksek lisans öğrencisi olan Esra KAYA' nın tez çalışmasıdır. Bu formun amacı, "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler kavramına ilişkin bilişsel yapılarının çiz- yaz- anlat tekniği ile incelenmesidir." Sorulara verdiğiniz cevaplar bu amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Sosyal Bilgiler denince aklınıza gelen 4 adet resim çiziniz. Çizdiğiniz resimleri bir kelime ile anlatınız.

bir kelime ile anlatınız.

 GÖKKUŞAĞI	 ANTROPOLOJİ
 İNSANLIK	 BİRLİK BERABERLİK

